

کانون مهر

قسمت اوّل : کلیات

الف) اهداف

- ۱- هدف کلی : آشنایی با نقش اعضای یک خانواده موفق و متعالی
- ۲- هدف های آموزشی :
  - تبیین نقش مرد در موفقیت و تعالی خانواده
  - تبیین نقش زن در موفقیت و تعالی خانواده
  - تبیین نقش مشترک زن و مرد در رشد و تعالی فرزندان
  - بیان وظیفه فرزندان نسبت به پدر و مادر.

ب) پیش دانسته ها

پیش دانسته های این درس، مطالبی است که در درس چهاردهم و پانزدهم آمده است.

ج) اصطلاحات علمی درس

- ۱- عقد : پیمان ازدواج
- ۲- صدق یا مهریه : هدیه ای است که مرد تعهد می کند برای بیان صداقت و محبت به همسر بپردازد.
- ۳- نفقه : هزینه زندگی اعضای خانواده (زن و فرزندان) که بر عهده مرد است.

د) ارتباط با درس قبل

در درس گذشته اقدامات مربوط به قبل از ازدواج که مقدمات ازدواج هستند، بیان گردید و هدف

از ازدواج و ویژگی‌های همسر مناسب بررسی شد. در این درس بر موضوعات مربوط به بعد از ازدواج و وظایف اعضای خانواده برای رشد، تعالی و استحکام خانواده می‌پردازیم.

هـ) محورهای اصلی درس

- ۱- زندگی خانوادگی با پیمان ازدواج میان زن و مرد آغاز می‌شود.
- ۲- این پیمان دارای شرایطی است که باید از طرف زن و مرد مراعات شود.
- ۳- زن و مرد با ازدواج، نقش جدیدی در خانواده پیدا می‌کنند که باید با آن آشنا باشند و بدان عمل کنند.
- ۴- وقتی که فرزند پا به خانواده می‌گذارد، زن و مرد، به عنوان مادر و پدر وظایف جدیدی برعهده می‌گیرند که باید بدان عمل کنند.
- ۵- فرزندان نسبت به پدر و مادر وظایفی دارند که رعایت آن‌ها نه تنها رضایت خداوند و پدر و مادر را به ارمغان می‌آورد بلکه سبب رشد خودشان نیز می‌شود.

قسمت دوم : سازماندهی فعالیت‌های یاددهی — یادگیری

الف) ارزشیابی از درس قبل

دبیر، در ابتدای تدریس، براساس موارد تعیین شده در درس قبل، از دانش‌آموزان ارزشیابی به عمل می‌آورد.

ب) آماده‌سازی و ایجاد انگیزه

- علاوه بر ابتکاراتی که هر یک از دبیران دارند، موارد زیر پیشنهاد می‌شود.
- ۱- نقل یک گزارش یا خبر از روزنامه یا مجله، درباره موفقیت یک خانواده یا مشکلاتی که برای یک خانواده پیش آمده و طرح این سؤال که چرا این موفقیت یا مشکل ایجاد شده است.
  - ۲- نمایش بخشی از فیلم‌های خانوادگی که به طرح یک مسئله مربوط به داخل خانواده می‌پردازد و طرح سؤال‌هایی درباره آن. البته در انتخاب فیلم باید به جنبه‌های مختلف اخلاقی آن توجه داشت.

۳- درخواست از دانش‌آموزان برای برشمردن مسئله‌های اصلی مربوط به درون خانواده و یادداشت کردن آن‌ها. بهتر است پاسخ‌گویی به این سؤال‌ها به پایان تدریس منتقل شود تا دانش‌آموزان با توجه به آموخته‌های خود، پاسخ‌های مناسب را ارائه دهند.

۴- گزارش دانش‌آموزان از پدران و مادران موفقی که در میان نزدیکان خود می‌شناسند یا در کتاب‌ها مطالعه کرده‌اند.

خوب است دبیر محترم توجه کند که دانش‌آموزان موفقیت را در چه می‌دانند و چه پدر و مادری را بیشتر موفق می‌شمارند. آیا تفاوتی میان دیدگاه‌های دانش‌آموزان وجود دارد؟ دبیر محترم براساس اطلاعاتی که از این‌جا به دست می‌آورد، بحث را به گونه‌ای هدایت می‌کند که به اصلاح دیدگاه‌های آن دسته از دانش‌آموزان که نظر درستی نداشته‌اند، منتهی شود.

ج) اجزای تدریس

این درس، دارای اجزای زیر است :

ردیف	اجزای تدریس
۱	قرائت و ترجمه آیات
۲	توضیح درباره عقد و شرایط آن
۳	تبیین نقش مرد و وظایف وی در خانواده
۴	تبیین نقش زن و وظایف وی در خانواده
۵	ایجاد فعالیت بررسی
۶	تبیین نقش مشترک زن و مرد در خانواده
۷	انجام فعالیت شناسایی عوامل
۸	بیان وظیفه فرزندان در خانواده
۹	انجام فعالیت تفکر در آیات
۱۰	توضیح قسمت‌های برای مطالعه
۱۱	اجرای گام هفتم

۱- قرائت و ترجمه آیات

در ابتدای تدریس این درس، دانش‌آموزان قرائت آیات را تمرین می‌کنند و ترجمه‌ها را تکمیل می‌نمایند و دبیر نمره آن‌ها را ثبت می‌کند.

۲- توضیح درباره عقد و شرایط آن

در این مرحله، دبیر درباره آغاز زندگی خانوادگی توضیح می‌دهد؛ آغازی که باید با یک پیمان و تعهد شرعی به نام «عقد» همراه باشد. این عقد نیز وقتی صحیح است که شرایط تعیین شده در کتاب‌های احکام مراعات شود. در توضیح عقد و پیمان ازدواج باید نکته‌های زیر را به دانش‌آموزان توضیح داد:

۱- از نظر اسلام، نمی‌توان دختر یا پسری را به ازدواج با کسی مجبور کرد. ارزش این حکم زمانی روشن می‌شود که پیش از ظهور اسلام و تا قرن‌ها پس از آن، در بیشتر جوامع آسیایی و اروپایی اختیاری برای فرزندان، به خصوص دختر قائل نبودند و دختر تابع رأی پدر یا بزرگ قوم بود.

۲- اسلام برخلاف مسیحیت، ازدواج را یک عمل مقدس معرفی کرد و فرمود که راه حفظ دین و کمال معنوی فرد نه دوری از ازدواج بلکه در ازدواج کردن است. پیامبر این دین فرمود: «...الْكَأخْ سُئِنِي فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُئِنِي فَلَيْسَ مِنِّي»؛ ازدواج و تشکیل خانواده روش و سنت من است و هر کس که از روش و سنت من رویگردان شود، از من نیست. در حالی که روحانیون مسیحیت، ازدواج را منافعی ترقی معنوی می‌شمردند و کسانی را که می‌خواهند عضو کلیسا شوند، به ازدواج نکردن تشویق می‌کنند. همین امر، خود موجب رشد زمینه‌های فساد در بین بعضی از اعضای کلیسا شده است.

۳- هر یک از دختر و پسر باید در هنگام ازدواج صداقت داشته باشند و عیب‌هایی را که مانع زندگی خانوادگی می‌شود، آشکار کنند؛ عیب‌هایی چون ناتوانی جنسی و ناتوانی در تولید مثل و عیب‌های بدنی مهم مانند صرع از جمله آن‌هاست.

۴- دبیر محترم باید لزوم اذن پدر، به خصوص برای ازدواج دختر خانم‌ها را تبیین کند. نکته مهم در این مورد، این است که اذن پدر موجب این نیست که کسی مجبور به ازدواج با کسی دیگر شود. بلکه صرفاً شرطی است برای ازدواج با پسری که دختر او را پسندیده است. علاوه بر این، پدر نمی‌تواند از این حق، به ناحق استفاده کند و دختر را از ازدواج پسری که شرایط لازم برای تشکیل خانواده را دارد، به دلایل باطل، محروم کند.

البته باید دانش‌آموزان دختر را به رابطه عاطفی میان پدر و فرزند، به خصوص فرزند دختر و نقش حمایتی پدر از خانواده توجه داد و متذکر شد که رعایت این حکم به معنای کوچک شمردن زن نیست بلکه یک فیلتر اطمینان است تا در اثر احساسات سرنوشت بدی برای دختر رقم نخورد. زیرا می‌دانیم

که اگر زنی طلاق بگیرد یا شوهرش از دنیا برود و بخواهد مجدداً ازدواج کند، به اذن پدر نیازی ندارد (در صورتی که باکره نباشد).

به علت موقعیتی که دختر قبل از ازدواج دارد و بنابر ضرورت اصل عفاف و حیا، با پسران و مردان معاشرت چندانی ندارد و از آنجا که احساسات و عواطف رقیقی دارد، این احتمال می‌رود که در تشخیص سره از ناسره و حقیقی از تقلبی دچار اشتباه شود. اما پدر که سرد و گرم روزگار را چشیده است، می‌تواند بهترین خیرخواه فرزند خود باشد. شاید به همین دلیل است که برای ازدواج دوم شرط نیست.

۵- دبیر محترم با استفاده از بخش برای مطالعه، حقیقت مهریه را برای دانش‌آموزان توضیح دهد و جنبه هدیه بودن آن را تبیین کند.

از آنجا که مهریه زیاد رابطه میان زن و مرد را به رابطه‌ای تجاری تبدیل می‌کند و استحکام خانواده را به جای این که بر پایه عواطف باشد، بر بنیانی سست و متزلزل بنا می‌نهد، خود سبب گسست خانواده می‌شود. به همین جهت، آمار طلاق در خانواده‌های با مهریه بالا بیشتر از خانواده‌های با مهریه متعادل است. بر این اساس است که پیشوایان ما زنان با مهریه سنگین را شوم و بی‌برکت دانسته‌اند.

۳- تبیین نقش و وظایف مرد در خانواده

در این مرحله، دبیر محترم وظایف مرد در خانواده را توضیح می‌دهد و می‌کوشد که در ضمن بحث، نظرات دانش‌آموزان را بشنود و مسئله‌های آنان را مورد بررسی قرار دهد و پاسخ گوید.

درباره نقش مرد خوب است که به موارد زیر توجه شود :

۱- در اسلام، وظیفه تأمین معاش برعهده مرد است. این وظیفه تأثیر بسیار مهمی در روابط میان اعضای خانواده دارد و برخی از قوانین حقوقی در نسبت با آن معنا پیدا می‌کند و زن خانواده را در موقعیت ممتازی قرار می‌دهد. اگر موقعیت زن مسلمان را از این جهت با موقعیت زنان دیگر مقایسه کنیم، به روشنی می‌بینیم که چه دغدغه بزرگی از وی دور شده و عامل بسیار مهمی برای آرامش روحی به او اعطا شده است. همین امر سبب شده است زن، فارغ از هر مشغولیت دیگر، توانایی‌ها و خلاقیت‌های خود را صرف بهورزی اعضای خانواده، به خصوص فرزندان کوچک کند.

این وظیفه در کشورهای غیراسلامی، معمولاً برعهده هر دو است و همین امر مشکل زن را مضاعف ساخته و آنان را ناچار کرده است که اجباراً به کار در خارج از منزل بپردازند و در عین حال، کارهای داخل منزل را هم انجام دهند. نتایج تحقیقی که اخیراً درباره زنان انگلستان به عمل آمده است، نشان می‌دهد که آنان آرزوی خود را برای بودن در خانه، پنهان نمی‌کنند. آنان گفته‌اند که ما از زندگی

خانوادگی لذت چندانی نبرده‌ایم و بودن با بچه‌ها و لذت همراهی با آن‌ها را کمتر تجربه کرده‌ایم. البته این بحث، به معنای نفی کار زنان نیست بلکه نفی اجباری شدن کار آنان به خاطر مشارکت در هزینه‌های خانواده است.

۲- وقتی سخن از مدیریت مرد در خانواده مطرح می‌شود، به معنای قبول مسئولیت و ایفای وظایف مدیریت است. این مدیریت سبب می‌شود که از جنبه شرعی و قانونی مرد مسئول تأمین مخارج خانواده، حفظ حریم خانواده، امنیت اعضای آن، تأمین مسکن و اموری از این قبیل باشد. به همین جهت، مرد نمی‌تواند به زن بگوید تو باید مسکن، غذا و سایر نیازهای مادی و معنوی خانواده را تأمین کنی. لازمه این مدیریت، وحدت رویه و داشتن اختیارات قانونی است. به همین جهت، برخی اختیارات به مرد داده شده است تا وی بتواند مدیریت خانواده را انجام دهد.

۳- با توجه به وظیفه مرد در تأمین معاش خانواده، به دختران توصیه کنیم که برای ادامه تحصیل و انتخاب شغل، به جای توجه به جنبه‌های مادی، به علاقه و سلیقه خود و به ارزش و اعتبار رشته‌های تحصیلی توجه کنند تا با روحیه و نشاط بیشتر به ادامه تحصیل بپردازند و صرفاً به درآمدزایی آن نگاه نکنند.

۴- یکی از نقش‌هایی که امروزه اندکی کم‌رنگ شده، نقش پدری است. کم‌رنگ شدن نقش پدر سبب شده که اقتدار وی در برخی خانواده‌ها کاهش یابد و به خوبی نتواند اِعمال مدیریت کند. برخی آسیب‌هایی که امروزه فرزندان ما، به خصوص پسران را تهدید می‌کند، ناشی از کاهش همین اقتدار است. ما باید به دانش‌آموزان پسر پیاموزیم که آنان از پدران امروز درس بگیرند و برای تشکیل خانواده متعادل تلاش کنند. خانواده متعادل آن خانواده‌ای است که پدری، مادری و فرزندی معنا و مفهوم خود را دارد و هیچ کدام جایگزین دیگری نمی‌شود.

پدر باید امر و نهی کند اما این امر و نهی باید معقول و منطقی هم باشد. فرزند باید بپذیرد و اطاعت کند و چنانچه پدر خواسته‌ای خلاف شرع و نامعقول داشته باشد، باید به شیوه‌ای معقول و منطقی و به دور از بی‌ادبی او را قانع نماید. برای این که دانش‌آموزان پسر این جایگاه پدر را درک کنند و آن را به رسمیت بشناسند، باید آن‌ها را در موقعیت پدران آینده قرار داد و از آنان به عنوان پدران آینده نام برد. در این حالت، آنان به عنوان یک حق به موضوع نگاه خواهند کرد و زمینه پذیرش افزایش خواهد یافت.

۵- رابطه محبت‌آمیز پدر و مادر یکی از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری خانواده متعادل است بسیاری از پدرها توانایی ابراز محبت به همسر را ندارند و این ناتوانی رابطه میان اعضای خانواده را سست و بی‌روح می‌کند. توجه کنیم که این مرد است که باید در ابراز محبت پیش قدم شود، نه زن. علاوه بر این، ابراز محبت باید در حضور فرزندان هم انجام شود. در بخش دانستنی‌های درس قبل نمونه‌هایی

از ابراز محبت امام خمینی (رحمة الله علیه) نسبت به همسرشان آمده است که می‌توان در کلاس، آن‌ها را مطرح کرد.

یکی از ثمرات مهم این ابراز محبت (زبانی و عملی) افزایش ارج و منزلت ما در نزد فرزندان است.

۴- تبیین نقش و وظایف زن در خانواده

در تبیین این نقش باید به موارد زیر توجه کرد :

۱- از مشکلات بزرگ پیش روی ما برای تبیین نقش زن، نگاه تحقیرآمیز برخی جوامع به این نقش‌هاست. این امر که ریشه در نگاه به خانواده و جایگاه و شأن آن در جامعه و مقدم بر آن ریشه در نگاه به زن و مرد دارد، نمی‌گذارد که دختران ما به تقدس و منزلت نقش زن در خانواده پی‌ببرند و از آن‌جا که انسان امروز، به طور غالب، جنبه‌های مادی و اقتصادی زندگی را ارزشمند تلقی می‌کند و نقش‌های معنوی و عاطفی را طفیلی و در خدمت جنبه‌های مادی می‌انگارد، نمی‌تواند عظمت کاری چون مادری و همسررداری را حس کند. به همین جهت است که انسان امروزه به راحتی تصمیم می‌گیرد فرزند را به مراکز عمومی بسپارد؛ در رابطه خود با همسر بیشتر به نیاز جنسی توجه کند و به همین خاطر جدایی را به راحتی بپذیرد (به نمونه‌های این مورد در بخش دانستنی‌ها مراجعه شود).

به همین جهت، وقتی از نقش زن در خانواده سخن می‌رود، برخی از دانش‌آموزان دختر، تحت تأثیر فضای مادی گرایانه حاکم، این نقش‌ها را کوچک و حقیر می‌یابند.

این جاست که دبیران خانم باید بتوانند به خوبی از عهده طرح و تبیین موضوع برآیند. ما باید اصل و مبنای خانواده را آن‌چنان جا بیندازیم که هر اقدامی برای تحکیم و تقویت آن، ارزشمند و مقدس تلقی شود. در واقع، اشکال اساسی در جابه‌جایی ارزش‌هاست. ارزش‌هایی که در حقیقت ارزش نیستند، جایگزین ارزش‌ها شده‌اند و همین امر سبب شده است که نقش‌ها نیز عوض شود.

۲- گرچه نقش مادری و همسررداری یک نقش طبیعی است اما تبلیغات و تلقین‌های غلط می‌تواند دختران ما را به برخورد انفعالی با موضوع بکشانند و به سوی تشابه‌سازی نقش زن و مرد سوق دهد. ما باید به طور غیرمستقیم به وی پیام‌وزیم که این تشابه‌سازی، نه تنها به ضرر خانواده تمام می‌شود بلکه آرامش و خوشبختی حقیقی را از وی سلب می‌کند و لذت واقعی را از او می‌گیرد.

به همین جهت، لازم است ابتدای زندگی خانوادگی و هدف‌های مربوط به خانواده را چنان در صدر قرار دهیم که دانش‌آموز بداند هر تصمیم و موضع‌گیری او باید تابع خانواده باشد و در نظر او خانواده چنان مقدس تلقی گردد که بفهمد هر اقدامی وقتی ارزش می‌یابد که با ارزش‌های حاکم بر خانواده همسو باشد.

۳- امروزه فرزندان ما جذب زیبایی‌های خیره‌کننده ظاهری زندگی غرب شده‌اند. این جذابیت‌های

ظاهری، مانع عبور از لایه‌های سطحی به لایه‌های عمقی تمدن غرب است. به همین جهت، حتی برخی از تحصیل کرده‌های مذهبی ما نیز تحت تأثیر این عظمت ظاهری، نقد زندگی غربی را نمی‌پسندند و نقادان را آدم‌هایی می‌دانند که از روی خامی و تعصب سخن می‌گویند.

آری، درست است که باید از نگاه ظاهری و سطحی به تمدن غرب خودداری کرد و صرفاً ضعف‌ها را ندید. همچنین، درست است که انتقاد نابجا از غرب سبب گرایش دانش‌آموزان به غرب می‌شود اما به این موضوع هم باید توجه کنیم که شکوه و جلال تمدن غرب، یک بُعدی و یک سویه است اعماق وجود تک تک سلول‌های این تمدن، مادی است و این تمدن برای دستیابی انسان امروز به خواست‌های مادی‌اش بنا شده است. حتی توجه به معنا، روحانیت و امور قدسی و ماورایی در تمدن غرب بدان جهت مشروعیت یافته‌اند که مشکلات و چالش‌های این تمدن مادی را حل کنند.

این گونه است که بسیاری از امور که برای یک مؤمن مسلمان گناه شمرده می‌شود و زشت تلقی می‌گردد، در تمدن غرب نه تنها قباحات خود را از دست می‌دهد بلکه حُسن نیز محسوب می‌شود.

اگر تعالی معنوی در زندگی اصل باشد، نه موفقیت‌های مادی، لازمه‌اش آن است که لذت‌های جنسی به روابط زناشویی درون خانواده محدود شود، خودنمایی زن فقط برای شوهر باشد، مرد از نگاه لذت‌آمیز به زنان دیگر خودداری کند و زن محیط اجتماعی را قلمرو برهنگی خود نداند اما آیا این محدودیت‌ها در غرب معنا دارد؟ آیا در غرب محدود کردن این امور، جرم تلقی نمی‌شود؟

در معمولی‌ترین فیلم‌های سینمایی غرب، حتی در فیلم‌های به ظاهر اخلاقی، مردان و زنانی که در نقش زن و شوهر ظاهر می‌شوند، هم‌دیگر را می‌بوسند و در کنار هم در رخت‌خواب می‌خوابند. آیا این بدان معنا نیست که هیچ مانع و رادعی جز خواست و اراده شخصی برای محدود کردن روابط جنسی نیست و این امری پذیرفته شده برای عموم جامعه است؟

مشکلی که با تمدن جدید پیش آمده، یک مشکل بنیادین است و آن، توجه به هدف‌ها و نیازهای مادی و اولویت دادن به آن‌ها و غفلت از هدف‌ها و نیازهای معنوی و تابع کردن آن‌هاست. خانواده به گونه‌ای که در اسلام برای آن برنامه‌ریزی شده، جایگاه پرورش بُعد معنوی و ارضاء سالم غرایز جنسی و حافظ جامعه در مقابل تمّیّات جنسی و مادی است.

۵- انجام فعالیت بررسی

پس از توضیحات دبیر درباره نقش مادری، دانش‌آموزان به بررسی یکی از مسائل مربوط به وظیفه مادری می‌پردازند.

انجام دادن این فعالیت، برای آن است که دانش‌آموزان درباره مهد کودک بینش صحیحی

کسب کنند و بدانند که موارد استفاده واقعی آن کجاست. در این فعالیت، دو سؤال مورد بررسی قرار می‌گیرد: سؤال اول برای تعیین موارد صحیح استفاده از مهد کودک است. در این مورد باید به چند نکته توجه کرد:

۱- تا ضرورت جدی پیدا نشده است، مادر نباید فرزند خود را به مهد کودک بسپارد و وظیفه نگهداری از او را از دوش خود برداشته و پردوش یک مرکز عمومی قرار دهد.

۲- انتخاب شغل باید به گونه‌ای باشد که کودک فدای شغل مادر نشود. مادر نمی‌تواند به صرف داشتن شغل، فرزندش را - به خصوص در سه چهار سال اول زندگی - به مراکز عمومی بسپارد. اگر ضرورت جدی مطرح نیست، مادر باید شغل خود را ترک کند یا مرخصی سالانه بگیرد یا زمان نگهداری در مهد را به حداقل (از نظر ساعت و از نظر روز) برساند. به یاد داشته باشیم که اموری چون شغل، تابع خانواده‌اند نه خانواده، تابع آن‌ها.

۳- نظام اجتماعی باید با وضع قوانین جدی فرصت ایفای نقش مادری را از کارمندان زن بگیرد و نه تنها امکان حضور بیشتر در خانه را به آن‌ها بدهد بلکه حق فرزندان را ببیند و مادران را مکلف به حضور کمتر در محیط کار کند.

۴- در امر تربیت، هیچ نهادی نمی‌تواند جای مادر را بگیرد. اگر پدر و مادری به دلایل بی‌پایه از این کار سرباز زنند و فرزند خود را از صبح تا بعد از ظهر به مهد بسپارند، باید در مقابل خداوند پاسخ‌گو باشند.

۵- برخی از خانواده‌ها با هدف «اجتماعی شدن»، فرزند خود را به مهد کودک می‌سپارند. این تفکر ناشی از فرهنگ شهرنشینی جدید و از بین رفتن خانواده گسترده و صلّه رحم است. در محیط‌هایی که هنوز هم روابط خانوادگی قوی است و خویشان و نزدیکان در یک کوچه یا محله زندگی می‌کنند و بچه‌ها با هم سالان خویشاوند خود ارتباط دارند، طبیعی‌ترین شکل اجتماعی شدن اتفاق می‌افتد اما اکنون که این امر برای بسیاری از خانواده‌ها مقدور نیست، جا دارد که در دو، سه و چهار سالگی، بچه‌ها بتوانند چند ساعت محدود را در یک محیط اجتماعی با بچه‌های هم‌سال خود سپری کنند اما این به معنای سپردن آن‌ها به مهد از اول صبح تا بعد از ظهر نیست.

البته تصور نکنیم که از بین رفتن خانواده گسترده، امری طبیعی و لازمه پیشرفت و تمدن است. خیر؛ می‌توان زندگی جمعی را به گونه‌ای سامان داد که روابط خویشاوندی حفظ شود و بسیاری از خصلت‌های متعالی در مراوده میان خویشاوندان در اعضای خانواده شکل گیرد و به جامعه منتقل شود. این از ضعف‌های نظام اجتماعی جدید است که نتوانسته است محاسن جوامع قبلی را حفظ و

عیب‌های آن را برطرف کند.

توجه: این فعالیت، ستاره‌دار است و در امتحانات پایانی مورد سؤال قرار نمی‌گیرد.

۶- توضیح درباره نقش مشترک زن و مرد در خانواده

در این مرحله، دبیر محترم مهم‌ترین وظایف پدر و مادر را برای رشد و تعالی اعضای خانواده تبیین می‌کند. در این جا لازم است نکات زیر مورد توجه قرار گیرد.

۱- مهم‌ترین کارکرد خانواده ایجاد زمینه رشد و تعالی اعضای آن است؛ یعنی قانون خانواده باید هم برای زن و شوهر و هم برای فرزندان چنین نقشی را ایفا کند. اگر زن و شوهر در ابتدای ازدواج به این کارکرد خانواده توجه داشته باشند، برای رسیدن به این کارکرد برنامه‌ریزی خاصی خواهند کرد و بنیان خانواده را بر شالوده‌ای استوار قرار خواهند داد.

۲- مرد و زن توجه خود را معطوف به خانه می‌کنند، نیازهای جنسی خود را در محدوده خانواده پاسخ می‌دهند، خصائل اخلاقی را در مراوده با یک‌دیگر تمرین می‌کنند، برای یک‌دیگر فرصت و فراغت پرداختن به امور معنوی و فرهنگی را فراهم می‌کنند، هم‌دیگر را در مقابله با گناهان یاری می‌نمایند، محبت و مهرورزی را در ارتباط با یک‌دیگر تقویت می‌کنند و همه این امور سبب کمال معنوی آن دو می‌شود. البته لازمه این کارکرد آن است که هم زن و هم مرد سایر فعالیت‌ها و تصمیم‌های خود را تابع این کارکرد کنند؛ یعنی در رابطه با یک‌دیگر به گونه‌ای عمل کنند که این کارکردها تحقق یابند؛ مثلاً، برای این که محبت و مهرورزی میان زن و مرد تقویت شود، مرد باید تفریحات و شادی‌های خود را در همراهی با زن و اعضای خانواده فراهم کند. هم‌چنین برای این که مرد پاسخ به نیاز جنسی را فقط در رابطه با همسر خود جست‌وجو کند، زن باید شیوه‌های عاطفی مناسب را دنبال نماید.

۳- رشد اخلاقی و معنوی فرزندان مهم‌ترین وظیفه پدر و مادر است. فرزند، نتیجه ازدواج و ثمره وجود پدر و مادر محسوب می‌شود و هرگونه کوتاهی در این مورد بخشودنی نیست. پدر و مادر نمی‌توانند مسئولیت خود را بر دوش دیگری قرار دهند و با کوتاهی‌های خود، دیگران را مقصر بشمارند. به میزانی که شرایط اجتماعی پیچیده‌تر می‌شود، وظیفه پدر و مادر سنگین‌تر می‌گردد؛ آنان هستند که فرزندی را به دنیا می‌آورند و تحویل جامعه می‌دهند.

در این مورد نیز پدر و مادر باید برنامه‌های زندگی را به گونه‌ای سامان دهند که توانایی تربیت فرزندان را به دست آورند. البته این توانایی به معنای تعلیم و آموزش مستقیم نیست بلکه تربیت وقتی میسر می‌شود که ابعاد مختلف زندگی خانوادگی به درستی شکل گیرد. پدر باید در خانواده حضوری مؤثر و مقتدرانه با مدیریت عقلی داشته باشد؛ مادر باید در دوره کودکی فرزند را سرشار از محبت کند،

هر دو باید با یکدیگر رابطه صمیمی داشته باشند و ... .

اگر مرد به بهانه کسب درآمد بیشتر یا مهم بودن کارش کمتر با فرزندان خود ارتباط برقرار کند و در خانه حضور مؤثر نداشته باشد یا زن به بهانه کار در خارج از منزل نتواند فضای درونی خانواده را با نشاط کند، تربیت فرزند آسیب می بیند.

۷- انجام فعالیت شناسایی عوامل

در این مرحله، دانش آموزان به بررسی وضع فعلی خانواده‌ها می پردازند تا ببینند خانواده‌ها به هدف‌های حقیقی تشکیل خانواده نزدیک می شوند یا نه و چه عواملی سبب این نزدیکی یا دوری است. این فعالیت، توانایی ارزیابی دانش آموزان را افزایش می دهد، نگاه آن‌ها را نسبت به موقعیت خانواده تعمیق می بخشد و به صورت غیرمستقیم در تصمیم‌گیری‌های آینده آنان تأثیر می گذارد. برای انجام دادن این فعالیت می توان از طرح زیر استفاده کرد :

توجه : از این فعالیت در امتحان کتبی پایانی سؤال طرح نمی شود؛ بنابراین، نیازی نیست که دبیران در هنگام تدریس جواب معینی برای این فعالیت در اختیار دانش آموزان قرار دهند.

۸- توضیح درباره وظیفه فرزندان در خانواده

در این مرحله، دبیر به ذکر اهمیت وظیفه فرزندان می‌پردازد و بر این نکته تأکید می‌کند که هر کس در آینده آن چیزی را می‌درد که اکنون می‌کارد. هر رفتاری که امروز فرزندان با پدر و مادر خود داشته باشند، در آینده نیز فرزندان با آنان خواهند داشت. به همین جهت خوب است این سؤال از طرف دبیر مطرح شود: دوست دارید رفتار فرزندان با شما چگونه باشد؟ پس از این که آنان چند مورد را بیان کردند، آن‌گاه دبیر سؤال کند: آیا این موارد را خودتان در رابطه با پدر و مادر رعایت می‌کنید؟

۹- انجام فعالیت تفکر در آیات

در این قسمت، دانش‌آموزان به تفکر در آیات ابتدای درس می‌پردازند و وظایف فرزندان را استخراج می‌کنند.

از آیات ۲۳ و ۲۴ سورة اسراء، این پیام‌ها را می‌توان به‌دست آورد:

۱- احسان به پدر و مادر

۲- انجام دادن این کارها در هنگام پیری آن‌ها:

— نگفتن کوچک‌ترین سخن ناخوشایند به آن‌ها

— دور نکردن آن‌ها از خود

— کریمانه با آنان سخن گفتن

— گستراندن بال مهربانی و محبت برای آن‌ها

— طلب بخشش از خداوند برای آن‌ها.

۱۰- توضیح قسمت‌های برای مطالعه

در این درس، دو «برای مطالعه» وجود دارد.

«برای مطالعه» اول درباره یکی از احکام ارزشمند اسلام است. بنابر حکم اسلام تأمین هزینه زندگی اعضای خانواده (نفقه) بر عهده مرد است این حکم دارای آثار مثبت فراوان است؛ از جمله این آثار، ایجاد فراغت خاطر برای زن است که بتواند کانون خانواده قرار گیرد و نقش مادری را به خوبی ایفا نماید. از لوازم و نتایج این حکم، احکام دیگری است که گاهی به آن‌ها اعتراض می‌شود، مانند نصف بودن ارث دختر نسبت به پسر. به دانش‌آموزان باید این نکته را یاد بدهیم که احکام اسلام درباره خانواده، یک مجموعه مرتبط با هم هستند و هریک، در این مجموعه، دارای جایگاه معینی می‌باشند که وقتی به تنهایی و مستقل از آن جایگاه ارزیابی می‌شوند، ناقص و مبهم جلوه می‌کنند.

برای تبیین درست احکام اسلامی درباره خانواده، لازم است که ابتدا اهداف و اصول محوری خانواده را بشناسیم و همه احکام را در نسبت با آن محورها تبیین کنیم.

«برای مطالعه» دوم، داستان ازدواج حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه (س) است. این داستان از کتاب «خورشید اسلام» تألیف استاد سیدعلی اکبر حسینی گرفته شده است. بسیار شایسته است که این متن به عنوان پایان زیبای تدریس سال تحصیلی در کلاس خوانده شود. نحوه خواندن می تواند به این صورت باشد که سه یا چهار نفر از دانش آموزان، قبلاً متن را تمرین کنند و یک نفر خواندن اصل متن را برعهده بگیرد و دانش آموزان دیگر، هرکدام، یکی از نقل قول ها را بخواند. مثلاً یکی به جای پیامبر، سخن ایشان را بخواند، یکی به جای حضرت علی و یکی هم به جای حضرت فاطمه.

۱۱- اجرای گام هفتم

همان طور که قبلاً نیز یادآوری شد، گام ها همان قدم هایی است که باید در زندگی برداریم و برای آن ها برنامه ریزی کنیم.

دانش آموزان از هم اکنون باید برای آینده برنامه داشته باشند و خود را برای تشکیل خانواده آماده کنند. به همین منظور، چند برنامه به آنان پیشنهاد شده است که آنان را برای ازدواج آماده می کند. شایسته است این گام ها در شرایط مناسبی در کلاس اجرا شود.

د) ارزش یابی از میزان یادگیری

۱- قرائت و ترجمه آیات

۲- بیان شرایط صحت عقد ازدواج

۳- تبیین نقش های خاص مرد در خانواده و علت واگذاری آن ها بر دوش مرد

۴- تبیین نقش های خاص زن در خانواده و علت واگذاری آن ها بر دوش زن

۵- انجام دادن فعالیت بررسی

۶- تبیین نقش های مشترک زن و مرد برای هدف پنجم (رشد و تعالی)

۷- انجام دادن فعالیت شناسایی عوامل

۸- توضیح دادن درباره وظیفه فرزندان در خانواده

۹- انجام دادن فعالیت پیام آیات

۱۰- مشارکت و همکاری در حین تدریس

۱۱- انجام دادن فعالیت هایی برای یادگیری بیشتر و کسب نمره تشویقی.

قسمت سوم : تمهیدات

الف) دانستنی‌های ضروری برای دبیر

۱- تشریح وظیفه زنان مسلمان در خانواده از نظر پیامبر اسلام در جریان ملاقات با

اسماء دختر یزید انصاری

رسول خدا - صلی الله علیه و آله - ترجیح داده بود زنان در تشییع جنازه شرکت نکنند، اسماء دختر یزید انصاری، از طرف زنان مسلمان مدینه مأمور شد به نمایندگی آنان نزد رسول خدا برود و پیام گلایه آمیز زنان مدینه را به رسول خدا (ص) ابلاغ کند و جواب بگیرد. اسماء وقتی وارد شد که رسول خدا (ص) در میان جمع اصحاب بود. عرض کرد :

«پدر و مادرم قربانت. من نماینده زنانم به سوی تو. ما زنان می‌گوییم خداوند عز و جل تو را هم بر مردان مبعوث فرمود و هم بر زنان، تو تنها پیامبر مردان نیستی. ما زنان نیز به تو و خدای تو ایمان آوردیم. ما زنان در خانه‌های خویش نشسته‌ایم، حاجت جنسی شما مردان را برمی‌آوریم، فرزندان شما را در رحم خویش می‌پرورانیم اما از آن طرف می‌بینیم وظایف مقدس و کارهای بزرگ و ارجمند و پراجر و بارزش به مردان اختصاص یافته و ما محرومیم.

مردان توفیق جمعه و جماعات دارند، به عیادت بیماران می‌روند، در تشییع جنازه شرکت می‌کنند، حج مکرر انجام می‌دهند و از همه بالاتر، توفیق جهاد در راه خدا دارند. در صورتی که وقتی یک مرد به حج یا جهاد می‌رود، ما زنان هستیم که اموال شما را نگهداری می‌کنیم، برای جامه‌های شما نخ می‌ریسیم و فرزندان شما را تربیت می‌کنیم. چگونه است که ما در زحمات شریک شما مردان هستیم اما در وظایف بزرگ و مقدس و کارهای پراجر و پاداش شرکت نداریم و از همه آنها محرومیم؟ رسول اکرم (ص) نگاهی به اصحاب کرد و فرمود : «آیا تاکنون از زنی سخنی تا این حد خوب و منطقی و رسا در امور دین شنیده‌اید؟» یکی از اصحاب گفت : «خیال نمی‌کنم این سخن از خود این زن باشد.»

رسول خدا به جواب این مرد اعتنا نکرد. رو کرد به اسماء و فرمود : «ای زن، آنچه می‌گوییم درست فهم کن و به زنانی که تو را فرستاده‌اند نیز بگو. پنداشتی که هر که مرد شد، به واسطه این کارها که برشمردی توفیق اجر و پاداش و فعالیت را می‌یابد و زنان محروم‌اند؟ خیر چنین نیست. زن اگر خوب خانه داری و شوهرداری کند و نگذارد محیط پاک خانه با غبار کدورت آلوده شود، اجر

و پاداش و فضیلت و توفیقش معادل است با همه آن کارها که مردان انجام می‌دهند.^۱

حسین بن جهم می‌گوید: «بر حضرت موسی بن جعفر (ع) وارد شدم؛ دیدم خضاب فرموده است. گفتم: رنگ مشکی به کار برده‌اید؟ فرمود: بلی، خضاب و آرایش در مرد موجب افزایش پاک‌دامنی در همسر اوست. برخی از زنان به این جهت که شوهرانشان خود را نمی‌آریند، عفاف را از دست می‌دهند.^۲»

۲- نقش مرد

پیامبر اکرم (ص): هیچ مردی نیست که با اعضاء خانواده خود بر سر غذا بنشیند و قبل از شروع به خوردن بسم‌الله بگویند و در پایان غذا الحمدلله گویند مگر آنکه خداوند ایشان را بیمارزد. (وسائل الشیعه، ج ۷، ص ۱۶۲)

پیامبر اکرم (ص): مؤمن مطابق میل خانواده‌اش غذا می‌خورد. (کافی، ج ۴، ص ۱۲)

پیامبر (ص): تعجب می‌کنم از مردی که همسرش را کتک می‌زند در صورتی که خودش در کتک خوردن سزاوارتر از همسرش می‌باشد. (بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۴۹)

پیامبر (ص): در مورد جزای شوهری که زن خود را آزار دهد و به او ظلم نماید فرموده‌اند: نماز و اعمال نیک چنین شوهری قبول نمی‌شود، هر چند روزها روزه گیرد و عبادت به جا آورد و در راه خدا بنده آزاد کند و انفاق نماید. علاوه بر آن اولین فردی است که وارد جهنم می‌شود. (بحارالانوار، ج ۷۹، ص ۳۶۳)

امام باقر (ع): همان‌طور که شوهران دوست دارند زن خود را زینت شده ببینند، زن‌ها نیز دوست دارند شوهر خود را آراسته ببینند. (بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۱۰۱)

گروهی نزد امام باقر (ع) آمدند و مشاهده کردند که ایشان خضاب کرده‌اند. (موی سر خود را رنگ کرده است) از امام در این مورد سؤال کردند. امام باقر (ع) فرمود: من مردی هستم که همسر را دوست دارم و برای همسر، خود را آراسته می‌کنم. (بحارالانوار، ج ۴۶، ص ۲۹۸)

مالک بن اعین گوید: روزی نزد امام باقر (ع) [به خانه ایشان] رفتم و ایشان را ملاقات نمودم درحالی که پوششی به رنگ قرمز تند داشت. هنگام ورود خنده‌ام گرفت. آن حضرت فرمود: گمان می‌کنی نمی‌دانم چرا می‌خندی؟ تو از آن لباسی که بر تن دارم خنده‌ات گرفته است همانا همسر از من تقاضا کرده آن را بپوشم و من به دلیل آن که همسر را دوست دارم علی‌رغم تمایل خود آن را پوشیدم.

۱- مسئله حجاب، ص ۲۲۵

۲- کافی، ج ۵، ص ۵۶۷

(کافی، ج ۶، ص ۴۴۷)

ابی الحسن (ع) : آراستگی شوهر برای زن، عفت زن را زیاد می کند. (بحار الانوار، ج ۷۶، ص ۳۰۷)

پیامبر (ص) : هر کس از دوستان ما باشد، به همسرش بیشتر اظهار محبت می کند. (همسرداری، ابراهیم امینی، ص ۲۲۳)

امام صادق (ع) : من گمان ندارم که بر ایمان مردی، خیری اضافه شود مگر آن که محبت و علاقه او به همسرش زیادتر شود. (وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۲)

پیامبر (ص) : وقتی مرد به زن خود با محبت می نگرد و زنش به او با مهر می نگرد خداوند به دیده رحمت بر آن ها می نگرد. (نهج الفصاحه، ص ۱۲۴، ح ۶۲۱)

حضرت علی (ع) : زیبا خطاب کنید تا زیبا جواب بشنوید. (غررالحکم، ص ۱۳۹)

امام صادق (ع) : وقتی کسی را دوست داری به او خبر بده. (بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۱۸۱)
پیامبر (ص) : سخن مرد به همسرش که «دوستت دارم» هرگز از قلب زن بیرون نمی رود.
(وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۳)

پیامبر (ص) : تکریم نمی نمایند زنان را مگر افراد بزرگوار و تحقیر نمی نمایند آن ها را مگر فرومایگان. (نهج الفصاحه، ص ۳۱۸)

پیامبر (ص) : جبرئیل به من خبر داد و درباره زنان مرتب به من سفارش می کرد، به گونه ای که گمان کردم مرد حق ندارد به همسرش «اف» بگوید. جبرئیل این گونه توصیه می کند : ای محمد تقوا را در مورد زنان رعایت کنید، به درستی که آنان مانند نیمی از شما هستند. سپس نسبت به آنان دلسوز باشید و قلبشان را نسبت به خود پاکیزه گردانید تا در کنارشان بمانند؛ آنان را ناخوش ندارید و بر آنان غضب نکنید و چیزی را که به ایشان داده اید، جز با رضایت و اجازه آن ها، از ایشان نگیرید. (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۲۵۲)

ابن ابی یعفور گوید به امام صادق (ع) گفتم : ما دنیا را دوست داریم. امام (ع) فرمودند : در آن چه می کنید؟ گفتم : ازدواج می کنیم، حج می رویم، مخارج خانواده را تأمین می کنیم، با برادرانمان دیدار می کنیم و به آن ها کمک می کنیم. امام به من فرمودند : این ها دنیا نیست، آخرت است. (بحار الانوار، ج ۷۳، ص ۶۲)

حضرت محمد (ص) : خداوند نشستن مرد را در کنار همسرش از اعتکاف در مسجد النبی بیشتر دوست دارد. (تنبيه الخواطر، ص ۳۶۲)

پیامبر (ص): به زن خود خدمت نکند مگر صدیق یا شهید یا مردی که خداوند خیر دنیا و آخرت او را بخواهد. (بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۱۳۲)

حضرت علی (ع) فرمود: در ابتدای ازدواج من و فاطمه، روزی پیامبر (ص) بر ما وارد شد در حالی که فاطمه بر سر دیگ غذا نشسته بود. حضرت خطاب به من فرمود: ای ابوالحسن: آنچه را می‌گویم از من بشنو!... ای علی! هر کس به خانواده‌اش خدمت کند، کفاره گناهان کبیره را پرداخت خواهد کرد. آتش خشم الهی را خاموش خواهد نمود و به پاداش کارش، همسر بهشتی و درجات عالیه نصیبش خواهد شد. (بحار الانوار، ج ۱۰۴، ص ۱۳۲)

۳- نقش زن

امام باقر (ع): زن لازم است خودش را خوش بو کند. بهترین لباس هایش را بپوشد، به بهترین وجه زینت کند و با چنین وضعی صبح و شب با شوهرش ملاقات کند. (بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۸)

امام صادق (ع): ...ام سلمه گوید: از حضرت زهرا (س) پرسیدم: آیا عطر و بوی خوش ذخیره کرده‌ای؟ فرمود: آری؛ رفت و شیشه عطری آورد و مقداری در کف دست من ریخت. بوی خوشی داشت که هرگز نپویده بودم. (بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۹۵)

از امام باقر (ع) در مورد طلا برای زنان سؤال شد. ایشان فرمودند: استفاده از آن هیچ اشکال ندارد. سزاوار نیست که زن خودش را معطل کند (یعنی از زیورات استفاده نکند) و لو آویختن گردنبندی به گردش باشد. (مکارم الاخلاق، ص ۹۴)

پیامبر (ص) به مردان خود: ناخن‌هایتان را کوتاه کنید و به زن‌ها فرمود: ناخن خود را کوتاه نکنید، چون کوتاه نکردن ناخن برای شما، سبب زینت بیشتر می‌شود (وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۱۳۴)

امام صادق (ع): زنی که ظرف آبی برای شوهرش بیاورد، بهتر از عبادت یک سال نماز در شب‌ها و روزه در روزهاست و خدا در برابر هر ظرف آب، شهری در بهشت برای او بنا می‌کند و شصت گناه او را می‌بخشد. (وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۷۲)

امام صادق (ع): هر زنی که به منظور اصلاح امور خانه، چیزی را از یک جای منزل به جای دیگر آن بگذارد، خداوند به او نظر رحمت می‌کند و کسی که خدا به او نظر رحمت کند، عذابش نخواهد کرد. (بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۲۵۱)

پیامبر (ص): هر زنی غذای گوارا برای شوهرش تهیه کند، خدا در بهشت خوراکی‌های گوناگون برای او خلق کند و به او بگوید بخور و بنوش در قبال آن زحمتهایی که در دوران گذشته کشیدی. (مستدرک الوسائل، باب ۶۰)

پیامبر اکرم (ص): زن‌هایی که بارداری و وضع حمل و شیر دادن و مهربانی به فرزندان، از ویژگی‌های آن‌هاست! اگر نسبت به شوهران رفتار ناروا نمی‌کردند، نمازگزار آن‌ها به دوزخ نمی‌رفت. (روضة المتقین، ج ۸، ص ۳۶۶)

امام باقر (ع): زن در حريم حضرت حق، شفیعی با قدرت‌تر و نجات‌دهنده‌تر از رضایت شوهر ندارد. (نظام خانواده در اسلام، حجه الاسلام حسین انصاریان، ص ۳۸۳)

پیامبر (ص): هیچ زنی نیست که شوهرش را یک بار آب دهد مگر این که برای او از یک سال که روزهایش روزه باشد و شب‌هایش به عبادت مشغول باشد، بهتر است؛ و خداوند در برابر هر بار کار او شهری در بهشت برای او بنا می‌کند و شصت گناه او را می‌بخشد. (ارشادالقلوب، حسن دیلمی، ص ۱۷۵)

۴- نقش زن از نگاه نقادان فرهنگ غرب

دکتر هنری مکد: زنانگی با ارتباطات محبت‌آمیز تعریف می‌شود، روانشناسی زنانگی بر پایهٔ رسیدگی و علاقه به همسر و فرزندان و در مقابل مشاهدهٔ این که آنان به شما نیاز و دوستان دارند. زنان، مولد عشقند؛ مولدی که بسیار شبیه قلب کار می‌کند. زنان، خالق خانواده‌اند؛ خانواده‌ای که بنیان جامعه و بنیانگذار آینده است. (فمینیسم، شکست افسانه آزادی زنان، ج ۱، ص- ص ۲۲۱-۲۲۰)

دکتر هنری مکد: نقطهٔ تمرکز زن مسلمان، خانوادهٔ اوست، آشیانه‌ای که فرزندانش در آن به دنیا می‌آیند و بالنده می‌شوند، او سازندهٔ این آشیانه و ستونی است که نگهدارندهٔ زندگی معنوی خانواده است؛ فرزندان را پرستاری کرده و آن‌ها را تربیت می‌کند و برای همسر خود حامی و پناهگاه است. در مقابل، ملکهٔ زیبایی آمریکایی جلوی چشم میلیون‌ها بینندهٔ تلویزیونی عریان می‌خرامد. او یک فمینیست است و به خود تعلق دارد اما در عمل به شکل متناقضی، جزو دارایی‌های عمومی است. او به هیچ کس و به همه کس تعلق دارد. او بدن خود را به بالاترین خریدار می‌فروشد، او همیشه خود را به حراج می‌گذارد. (فاسد شدن زنانگی آمریکایی، دکتر هنری مکد. ر. ک فمینیسم شکست افسانه آزادی زنان، ج ۱، ص ۲۱۴)

جسیکا اندرسن: فرهنگ مصرفی غرب، اصل را بر اشتغال زن در بیرون از خانه گذاشته است و این باعث فشار روزافزون روحی و روانی بر زنان و مادران جوامع غربی شده است. لذا در دههٔ اخیر، شاهد بازگشت داوطلبانهٔ زنان شاغل به عرصهٔ خانواده و احیای وظایف مادرانه بوده‌ایم. (افتخار مادر بودن، جسیکا اندرسون، ص - ص ۱۳۷-۱۳۶)

نانسی لی دموس: یکی از تحفه‌های نامبارک انقلاب فمینیستی برای اقتصاد ما، این تصور است

که زندگی با درآمد تک نفره اداره نمی‌شود درحالی که لزوماً این گونه نیست و خداوند وظیفه نان‌آوری را به عهده مرد گذاشته است. (دروغ‌هایی که زنان باور می‌کنند و حقایقی که آن‌ها را آزاد می‌سازد، نانسی لی دموس، ص ۷۵)

ویلیام گاردنر: در آمریکا در یک نظرسنجی، لوس آنجلس تایمز نشان داد که ۷۹ درصد زنان آمریکایی شاغل دارای فرزند، اگر بتوانند در خانه با کودکان خود بمانند، از شغل خود دست خواهند کشید. (جنگ علیه خانواده، ویلیام گاردنر، ص ۲۲۰)

ماکتیا گارت: زنان فرصت می‌یابند کارهای زیادی انجام دهند اما در بسیاری از موارد دیگر ما (زنان) بازنده هستیم، چرا که عشقِ آزاد به معنای عشقِ عادی از هرگونه تعهد، مسئولیت و صمیمیت، در واقع آزادی برای مردان است نه زنان، چون در این صورت مردان راحت می‌شوند. (دختران به عفاف روی می‌آورند، وندی شلیت و نانسی لی دموس، ص ۷۹)

الیزابت فاکس گنوز: در منازعه بین شغل و وظایف خانوادگی، اصلی‌ترین بازنده‌ها بچه‌ها هستند. (دروغ‌هایی که زنان باور می‌کنند و حقایقی که آن‌ها را آزاد می‌سازد، نانسی لی دموس، ص ۷۶)

نانسی لی دموس: بگذاریم فرزندانمان از فرصت بی‌نظیر بزرگ شدن در خانه برخوردار شوند. (فمینیسم داستان زندگی من نیست، الیزابت فاکس گنوز، ر. ک فمینیسم شکست افسانه آزادی زنان، ج ۴، ص - ص ۶۱-۶۰)

نانسی لی دموس: تحریک زنان برای احساس نارضایتی از خانه‌داری و از خانه بیرون کشیدن آن‌ها، نتیجه‌ای جز استرس بیش از اندازه برای آنان نداشته است و بسیاری از زنان دیگر نمی‌توانند بدون کمک متخصصان و داروها زندگی کنند. (دختران به عفاف روی می‌آورند، وندی شلیت و نانسی لی دموس، ص - ص ۲۶۱-۲۶۰)

دکتر لارا شلسینگر: بسیار مسرورم که در سن سی و پنج سالگی به این واقعیت دست یافته‌ام که پیشرفت زن از درون کانون خانواده صورت می‌گیرد. (قدرت زن، دکتر لارا شلسینگر، ص ۱۲۹)

تونی گرفت: من از لحاظ بیولوژیکی، مادری را شخصاً امری مسلم می‌دانم؛ مادری جزء لاینفک زن بودن است. (زن بودن، دکتر تونی گرفت، ص ۸۵)

ویلیام گاردنر: زنان در جامعه نقشه ویژه‌ای دارند که هیچ مردی دارای آن نیست. آن‌ها می‌توانند یک موجود انسانی دیگر را در بطن خود بپرورند و به جامعه بشری ارائه دهند... همه مردان نسبت به این واقعیت طبیعی حیات، احساس احترام فطری دارند. (وضعیت تأسف‌آور کانادا، ویلیام گاردنر،

ر.ک وای وای اروپا، ج ۱، ص ۹۷)

تونی گرفت: زن امروزی هر چند مایل است بر ویژگی‌های مردانه‌اش تکیه بزند و به جای عشق در تعقیب قدرت باشد، اما هم‌چنان اشتیاق مادری را حفظ کرده است و فعال‌تر از همیشه در جستجوی ابراز آن است. (زن بودن، دکتر تونی گرفت، ص ۷۴)

ویلیام گاردنر: برای یک زن، هیچ چیز شکوهمندتر و با اهمیت‌تر از به وجود آوردن یک انسان و پرورش آن نیست. (وضعیت تأسف‌آور کانادا، ویلیام گاردنر، ر.ک وای وای اروپا، آمریکا، ج ۱، ص ۹۸)

کارولین گراگلیا: بیشتر مادران کششی شدید برای نزدیک بودن به کودکان خردسال خود دارند. (فمینیسم در آمریکا تا سال ۲۰۰۳، کارولین گراگلیا، ج ۲، ص ۱۰۴)

بالبی: کودک همان قدر که به غذا نیاز دارد، به حضور مادر نیز نیازمند است. و غیبت مادر، ناگزیر، حس نیرومندی از خُسران و خشم ایجاد می‌کند. (به نقل از بالبی در کتاب دلبستگی، فقدان و نیز کتاب پایگاهی مطمئن، ر.ک جنگ علیه خانواده، ویلیام گاردنر، ص ۲۲۲)

دونالد بی‌رینزل: خوشبختانه مشاهده می‌شود که تعداد زیادی از مادرانی که به دلیل نیازهای مالی مجبورند وارد بازار کار شوند، ترجیح می‌دهند به صورت تمام وقت در کنار بچه‌های کوچک خود باشند. این اولویت‌بندی، منعکس‌کننده نیاز بیولوژیکی و فطری آنان به انجام وظیفه تربیتی است. آن‌ها می‌دانند که ایفای نقش مادری مهم‌ترین کار و مشغولیت است. (نظریه‌های روانشناسی و مهد کودک، دونالد بی‌رینزل، چه کسی گهواره را تکان خواهد داد؟ فمینیسم در ترازوی نقد، ج ۹)

کارل زنیس میستر: مهدکودک‌ها برای فمینیست‌ها خیلی اهمیت دارند چون به آن‌ها اجازه می‌دهند به زنان بگویند می‌توانند از زیر بار تصمیم‌گیری سرنوشت‌ساز و ترسناک (در زمینه بزرگ کردن فرزند خود) فرار کنند. (مقاله بزرگ کردن کودکان در این دنیای پردرسر، کارل زنیس میستر، ر.ک چه کسی گهواره را تکان خواهد داد؟ جمعی از نویسندگان، ص ۲۸)

وندی درسکین: استرسی که بچه‌های مهدکودکی احساس می‌کنند،... به دلیل جدایی طولانی مدت از والدین خود است. (مقاله مهد کودک از دیدگاه بچه‌ها، وندی درسکین، ر.ک چه کسی گهواره را تکان خواهد داد؟ جمعی از نویسندگان، ص ۴۳)

— آخرین پژوهش (درباره مشکلات رفتاری کودکان مهدکودک) مشخص می‌کند که ۱۴ درصد از کودکان تمام وقت مهدکودک پرخاشگر هستند، درحالی که این رقم در مورد کودکانی که در خانه نزد مادر هستند، ۹ درصد است. (فمینیسم در آمریکا تا سال ۲۰۰۳، ج ۱، ص ۳۰۱)

۵- رابطه زن و شوهر

— واژه «معروف»، ۳۸ بار در قرآن ذکر شده که ۱۹ مورد آن، توصیه به مردان در باب معاشرت و رفتار خوب با زنان است.

پیامبر (ص): هنگامی که شوهر، دست همسرش را می گیرد، گناهان هر دو از میان انگشت های آنان فرو می ریزد. (کنز العمال، ج ۱۵، ص ۲۷۶)

پیامبر (ص): هر چه ایمان انسان کامل تر باشد، به همسرش بیشتر اظهار محبت می کند. (مستدرک الوسائل، ج ۱۴، ص ۱۵۷)

پیامبر (ص): وقتی مرد به زن خود با محبت می نگرد و زنش به او با مهر می نگرد، خداوند به دیده رحمت بر آن ها می نگرد. (نهج الفصاحه، ص ۱۲۴، ج ۶۲۱)

پیامبر (ص): لبخند های زن و شوهر به روی هم، به هنگام برخورد با یکدیگر و یا هنگام خدا حافظی صدقه است و به اندازه اتفاق فی سبیل الله ارزش دارد. (کافی، ج ۵، ص ۵۶۹)

حضرت علی (ع): زمانی که به همسر فاطمه (س) نگاه می کردم، با نظر به او اندوه و حزن از من رخت بر می بست. (مناقب خوارزمی، ص ۲۵۶)

علی (ع) وقتی فاطمه (س) را صدا می کرد به او می گفت: بِنَفْسِي أَنْتِ (جانم فدایت). و فاطمه (س) که علی (ع) را صدا می زد، می گفت: رُوحي لِرُوحي الفداء (زندگی من قربان تو، هستی من فدای تو).

علی (ع) به فاطمه (س) می گفت: پدر و مادرم فدای تو باد. (بحار الانوار، ج ۹۳، ص ۲۷۲)

رسول خدا (ص): جبرئیل آن قدر درباره زنان سفارش کرد که من گمان کردم که جایز نیست برای مرد که به همسرش حتی اُف و سختی لطیف تر از گل بگوید. بهترین شما آن است که با زنان بهترین باشد. (سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۶۳۶)

پیامبر (ص): به ما اهل بیت هفت چیز داده شده که به احدی قبل و بعد از ما چنین عطا نشده و آن ها عبارتند از: ... و محبت به همسر. (کافی، ج ۵، ص ۳۲۰)

پیامبر (ص): هر چه ایمان انسان کامل تر باشد، به همسرش بیشتر اظهار محبت می کند. (مستدرک، ج ۱۴، ص ۱۵۷)

امام صادق (ع): دوست داشتن همسر (زن)، از خلق و خوی پیامبران است. (کافی، ج ۵، ص ۳۲۰)

امام صادق (ع): هر کس محبتش نسبت به ما اهل بیت زیاد شود، محبتش نسبت به زنش زیاد می شود. (بحار، ج ۶۶، ص ۲۸۷)

امام صادق (ع) : من گمان ندارم که بر ایمان مردی، خیری اضافه شود مگر آن که محبت و علاقه او به همسرش زیادتیر شود. (من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۳۸۴)

امام رضا (ع) : خداوند تبارک و تعالی بر افراد مؤنث رئوف تر است تا مذکر و هیچ مردی، همسر خود را خشنود نکند، مگر این که خداوند او را در قیامت خشنود کند. (وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، حدیث ۲۷۳۱۹)

حضرت علی (ع) : شما مردان را به خوش رفتاری با همسرانتان سفارش می کنم. (بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۴۰۷)

امام صادق (ع) : هر چه محبت زن (همسر) در قلب مرد، زیادتیر شود فضیلت ایمانش زیادتیر گردد. (وسائل الشیعه، ج ۱۴، ص ۱۱)

امام صادق (ع) : هر کس محبتش نسبت به ما اهل بیت زیاد شود، محبتش نسبت به زنش زیاد می شود. (بحار، ج ۶۶، ص ۲۸۷)

پیامبر اکرم (ص) : انسان های بزرگوار، زنان را گرامی می دارند و افراد پست به آن ها اهانت روا می دارند. (نهج الفصاحه، ص ۳۱۸)

پیامبر اکرم (ص) : هر مردی که به صورت همسرش سیلی بزند، خدا به فرشته مأمور دوزخ دستور می دهد که در دوزخ هفتاد سیلی بر صورتش بزند و هر مردی که دستش را بر موهای زن مسلمانی بگذارد (یعنی برای اذیت، موی سرش را بگیرد)، در دوزخ دستش با سیخ های آتشین کوبیده می شود. (مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۵۵۰)

پیامبر (ص) : چگونه مردی از شما مردان، همسر خود را می زند، آنگاه با او هم آغوش می گردد؟! (وسائل، ج ۲۰، ص ۱۶۷)

پیامبر (ص) : من در شگفتم از کسی که زنش را می زند، حال آن که او به زدن سزاوارتر است. (بحار، ج ۱۰۳، ص ۲۴۹)

امام علی (ع) : همانا زن، گلی خوش بو است، نه یک قهرمان، به همین دلیل در همه حال با او مدارا نما و با او نیکو مصاحبت کن تا زندگی ات با خوشی باشد. (من لا يحضره الفقيه، ج ۳، ص ۵۵۶)

امام علی (ع) : در هر حال با زن ها مدارا کنید و با زبان خوش با آن ها سخن بگویید (بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۲۳)

پیامبر اکرم (ص) : مردی که بر بد اخلاقی زنش (به خاطر خدا) صبر کند، خداوند به ازای هر صبری

ثوابی مانند اجر صبر ایوب بر بلایی که به او رسید عطا می‌کند. (بحارالانوار، ج ۷، ص ۲۱۶)
پیامبر اکرم (ص): لبخندهای زن و شوهر به روی هم، به هنگام برخورد با یکدیگر و یا هنگام
خدا حافظی صدقه است و به اندازه اتفاق فی سبیل الله ارزش دارد. (کافی، ج ۵، ص ۵۶۹)
پیامبر (ص): خوب‌ترین شما آن کسی است که با همسر خود نیکو رفتار کند. (مستدرک الوسائل،
ج ۱۴، ص ۲۵۵)

امام صادق (ع): در ارتباط بین زن و شوهر، شوهر نیازمند سه چیز می‌باشد: ۱- مدارا، تا
محبت و علاقه زن را جلب نماید. ۲- خوش رفتاری با او ۳- پیراستن ظاهرش در مقابل دیدگان او
و گشاده دستی با وی. زن نیز در روابط خود با همسرش بی‌نیاز از سه ویژگی نیست: ۱- یکرنگی تا
آن جایی که شوهرش در هر حالتی خوش یا ناخوش، به وی اطمینان کند. ۲- تعهد به او تا به هنگام
خطا شوهر به او توجه نماید. ۳- اظهار عشق و علاقه به همسر، ظاهری جذاب در برابر دیدگان او.
(تحف العقول، ص ۳۲۳)

۶- رابطه زن و شوهر از دیدگاه برخی نقادان فرهنگ غرب

دکتر هنری مکد: کشمکش بر سر قدرت، رابطه زن و مرد را تیره می‌کند. این، یعنی مرگ عشق.
مردها نمی‌توانند با از دست دادن شخصیت مردانه‌شان خود را مرد بدانند. زن نمی‌تواند با انتقاد و
به چالش کشیدن مرد رابطه رضایتمندی داشته باشد. (فمینیسم، شکست افسانه آزادی زنان، ج ۱،
ص - ص ۲۲۳-۲۲۲)

دکتر لارا شلسینگر: زن مدام تحت تأثیر تعلیمات ضد مرد جامعه، رسانه‌ها، مادر، دوستان،
مجلات و مدرسه بوده است. این دیدگاه منفی، آنان را نسبت به مردان بدبین کرده است. چگونه زنی
می‌تواند با همسر خود همدل و همراه باشد در حالی که مدام به او مظنون است و در مقابل او حالت
دفاعی به خود می‌گیرد؟ در حالی که آموخته است محبت کردن و عشق ورزیدن به همسر موجب از
خود بیگانگی او خواهد شد؟ چگونه می‌تواند ازدواج موفق داشته باشد زمانی که تنها و تنها به خود
می‌اندیشد و وظیفه مادری، خانه‌داری و عشق به همسر را ارج نمی‌گذارد؟ (قدرت زن، دکتر لارا
شلسینگر، ص ۱۳۷)

دکتر تونی گرفت: تسلیم شدن در جنگ به معنای شکست است. ولی تسلیم شدن در عشق برای
یک زن به معنای پیروزی است. (زن بودن، دکتر تونی گرفت، ص ۳۲)

- اگر زنی مرد را همان گونه که هست نپذیرد، نمی‌تواند او را برای خود حفظ کند. به همین
دلیل است که بسیاری از زنان، مردان مورد علاقه‌شان را - همان مردانی که صادقانه و خالصانه عشق

زنانشان هستند - از دست می‌دهند. (زن بودن، ص ۱۵۳)

- هر ابله‌ی می‌تواند روز و شب با مردش دعوا کند. به زنی باهوش و قوی نیاز است تا مردش را خلع سلاح کند، نه با خشم بلکه با عشق. (زن بودن، ص ۲۱۴)

- معمولاً زن است که با سمّ عاطفی رابطه، بیشتر در تماس است، اکثر اوقات او است که باید اسلحه‌اش را به نام عشق بر زمین بگذارد و اعلام آتش‌بس کند. (زن بودن، ص ۱۸۰)

- دکتر لارا شلسینگر: همیشه سعی کنید برای همسران یک معشوق واقعی باشید. و مطمئن باشید که در ازای آن، او هم برای شما یک مرد تمام عیار خواهد بود. (قدرت زن، دکتر لارا شلسینگر، ص ۲۸۰)

- باز هم می‌گویم، اگر ما به شادابی روحی شوهرمان اهمیت بدهیم، در خواهیم یافت که احتیاجات آنان بسیار ساده و قابل اجراست. (قدرت زن، دکتر لارا شلسینگر، ص - ص ۶۶-۶۵)

- دکتر لارا شلسینگر: با پاسخ گفتن به نیازهای جنسی همسران به آرامش و آسایش بس لذت‌بخش خواهید رسید، بیش از گذشته احساس زن بودن و خوشی خواهید نمود، خود را به همسر خود نزدیک‌تر خواهید یافت، مسائل و مشکلاتی که با همسران داشتید به نظرتان بی‌اهمیت جلوه خواهند کرد و همسران خود را کاملاً متعلق به شما خواهد دانست. این‌ها تنها چند نمونه کوچک است. (قدرت زن، دکتر لارا شلسینگر، ص ۵۵)

- دکتر لارا شلسینگر: هیچ‌گاه به خاطر دلایل بیهوده‌ای مثل بی‌حوصلگی و خستگی، خود را از لذت داشتن رابطه جنسی با همسران محروم نکنید. (قدرت زن، ص ۲۶۹)

- دکتر تونی گرفت: زن امروزی به‌راستی آموخته است تا در داد و ستد، زبانش را گاز بگیرد. او نمی‌خواهد دستی را که به وی غذا می‌دهد قطع کند؛ دستی که سابقاً متعلق به مردش بوده است ولی اکنون به رئیسش... مرد یا زن... تعلق دارد. درواقع احترامی را که زنان در گذشته برای همسران و دلدادگانشان قائل بودند اکنون به افراد متعددی در بازار کار انتقال داده‌اند. در حوزه کاری، زنان به این نتیجه رسیده‌اند که با احترام گذاشتن به دیگران، خود آن‌ها نیز متقابلاً پاداش می‌گیرند. این موضوع در زمینه عشق نیز صادق است، ولی متأسفانه امروزه آن را تحت عناوین تمکین کردن از مرد، گناهی مرگبار، خیانت به جنبش زنان و درنهایت، منتهای بی‌احترامی به زن تلقی می‌کنند. (زن بودن، دکتر تونی گرفت، ص ۹۵)

- دکتر تونی گرفت: گوش سپردن، حاضر بودن و با قلب و ذهنی باز، دیگری را پذیرا بودن، همواره از مهم‌ترین نقش‌های زن بوده است. اکثر زنان این کارها را به‌طور طبیعی انجام می‌دهند ولی بر

اثر آموزه‌های فمینیستی، عده‌ای از زنان به ابراز وجود، پرخاشگری و نمایش قدرت مبادرت می‌ورزند که به گونه‌ای دیوانه‌وار، غرایز زنانه‌شان را در ارتباط با عشق و پیوستگی خدشه‌دار می‌کند. (زن بودن، دکتر تونی گرفت، ص ۲۳)

— دکتر تونی گرفت، بسیاری از زنان امروزی پی برده‌اند که می‌توان از سلطه‌طلبی مردان به گونه‌ای پنهان لذت برد، زیرا آنان آموخته‌اند که... سر فرود آوردن می‌تواند متضمن آسایشی تمام معنا باشد. (زن بودن، دکتر تونی گرفت، ص — ص ۱۳۳-۱۳۲)

— دکتر هنری مکر: زن‌ها خواستار قدرت مردانه هستند اما این قدرت باید در یک مرد باشد. زن بدون همسرش احساس می‌کند که مانند کشتی بدون سگان است. هم‌چنین مرد بدون زن، سگان بدون کشتی است. مرد نمی‌تواند زنی را دوست داشته باشد که بر سر قدرت با او رقابت می‌کند... زن‌ها نمی‌توانند مردانی را که با آن‌ها رقابت می‌کنند دوست داشته باشند. زن‌ها به دنبال مردانی بالاتر از خود هستند. (فمینیسم، شکست افسانه آزادی زنان، ج ۱، ص — ص ۲۲۳-۲۲۲)

— دکتر تونی گرفت: بار دیگر زمان آن فرا رسیده است که با اعطای اختیار رهبری به مرد، امتیازات و قدرت را برابری و به او تعلق پیدا کنید. (زن بودن، ص ۲۱۳)

۷- اخلاق جنسی در غرب

— سکس، تجارت جدید:

مؤسسه تحقیقاتی ریپ‌ایز می‌گوید: تجارت سکس در حال حاضر جایگزین قاچاق مواد مخدر و اسلحه است. مخاطرات این تجارت بسیار کمتر است و سالانه ۵۲ میلیارد دلار سود دارد. فقط هر سال ۵۰۰ هزار زن به اروپای غربی قاچاق می‌شوند که ۶۰ درصد این کار توسط باندهای روسی و اوکراینی انجام می‌گیرد. ۳۰ هزار دختر و زن تایلندی در ژاپن روسپی‌گری می‌کنند که فقط ۸ هزار نفر آنان اجازه قانونی دارند.

میزان تجاوز به عنف در مناطقی از آمریکا که روسپی‌گری آزاد است (مثل نوادا)، چهار برابر بیشتر از مناطقی است که روسپی‌گری ممنوع است.

۸۶ درصد روسپیان آمریکایی و ۵۳ درصد روسپیان سراسر جهان مورد خشونت فیزیکی قرار می‌گیرند و ۸۸ درصد روسپیان آمریکایی و ۴۷ درصد روسپیان جهان، دچار آسیب‌های روحی و روانی اند.^۱

— موقعیت خانواده در غرب

نوتل هورنور در مقاله‌ای تحت عنوان «غرب و گرداب فساد جنسی» می‌نویسد:

دهه ۱۹۶۰ دهه انقلاب جنسی غرب بود و اکنون همه چیز به شهوت و فساد آلوده شده است ...
از هر پنج نفر کودک امریکایی که در سال ۱۹۸۶ به دنیا آمده‌اند، سه نفر تا قبل از ۱۸ سالگی شاهد طلاق والدین خود بوده‌اند. بیش از ۶۰ درصد جوانان زیر ۲۰ سال و بیش از ۲۰ درصد جوانان زیر ۱۶ سال روابط نامشروع جنسی دارند. ۴۱ درصد دختران پیش از بلوغ و قبل از آن که از لحاظ جنسی آماده باشند، برای روابط جنسی تحت فشار قرار گرفته‌اند.

از ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰ تولدهای نامشروع در آمریکا ۴۰۰ درصد افزایش یافته است. در ابتدای دهه قرن ۲۱ (هم‌اکنون) از هر دو کودک امریکایی، یکی نامشروع به دنیا می‌آید. ۷۵ درصد حاملگی‌های فعلی خارج از ازدواج صورت می‌گیرد. ۸۰ درصد این مادران گرفتار فقر و وابسته به دولت می‌شوند. روزانه ۱۳۰۰ کودک نامشروع به دنیا می‌آید و ۱۱۰۰ کودک نامشروع سقط می‌شود. در سوئد بیش از نیمی از کودکان به پدر و مادران ازدواج نکرده تعلق دارند. آمار فرانسه و انگلیس در حد $\frac{1}{3}$ است.^۱

پل ویتز در مقاله «پاسخ دین و دولت در قبال بحران خانواده» می‌گوید:

هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی فروپاشی خانواده عبارت‌اند از:

۱- افزایش غیر قابل تصور فرزندان نامشروع که با مادران خود تحت پوشش کمک‌های دولت

قرار دارند؛

۲- افزایش مشکلات روانی و روحی؛

۳- فقدان سلامتی؛

۴- خطرات جدی‌تر تجاوز به کودکان؛

۵- ازدیاد ناهنجاری‌های آموزشی؛

۶- روی آوردن به استفاده افراطی از داروها؛

۷- نسبت بالای ارتکاب جرم و جنایت و ...

میان تقیدات مذهبی و فرزنددار شدن رابطه برقرار است. احتمال طلاق زوج‌هایی که هفته‌ای یک بار به کلیسا می‌روند، ۱۸ درصد است؛ حال آن که این احتمال در کسانی که تقید کمتری دارند، ۴۷ درصد است. نتایج تحقیقی در هلند نشان می‌دهد که جوانانی که والدین مذهبی داشته‌اند، بدون هم‌خانگی یا با هم‌خانگی کوتاه مدت ازدواج می‌کنند (هم‌خانگی به معنای داشتن دوست دختر یا پسر در خانه است). در کنفرانس «خانواده‌های پایا و استوار» همه محققان اذعان کردند که «خوی معنوی و دینی» مهم‌ترین ویژگی خانواده‌های استوار است. من به جرئت می‌گویم که دولت سکولار نمی‌تواند

وضعیت خانواده را سامان دهد.^۱

پل ویتز در مقاله «زوال خانواده» درباره وضعیت خانواده در امریکا می‌گوید :
آمار زایمان زنان ازدواج نکرده از ۱۴/۱ در هر هزار نفر در سال ۱۹۵۰ به ۴۳/۸ در سال ۱۹۹۰ (۳۱۰ درصد افزایش) رسیده است. تعداد زایمان‌ها از ۱۵ هزار کودک نامشروع در سال ۱۹۵۰ به یک میلیون و ۱۵ هزار کودک در سال ۱۹۹۰ رسیده است. رقم زایمان دختران زیر ۲۰ سال از طریق نامشروع در طول این دوره ۳۳۷ درصد افزایش داشته است. در همین دوره رقم خودکشی ۳۰۰ درصد افزایش داشته است ...

احتمال طلاق زوج‌هایی که پیش از ازدواج مدتی با هم زندگی (هم‌خانگی) داشته‌اند، بیشتر از آن‌هایی است که چنین زندگی‌ای نداشته‌اند. احتمال ازدواج زوج‌های هم‌خانه کمتر و پذیرش آن‌ها نسبت به طلاق بیشتر است. معمولاً فرزندان طلاق دست به زندگی هم‌خانگی می‌زنند. زنانی که زندگی هم‌خانگی داشته‌اند، پس از ازدواج با هم‌خانه خود، بیشتر دست به خیانت می‌زنند. به نظر محققان، میان زندگی هم‌خانگی پیش از ازدواج و روابط بی‌کیفیت خانوادگی پس از ازدواج، رابطه مستقیم وجود دارد. زنانی که رابطه هم‌خانگی دارند، ۵ برابر بیش از زنانی که بدون هم‌خانگی ازدواج کرده‌اند، مورد خشونت شدید شریک جنسی خود قرار می‌گیرند. هم‌اکنون ۳/۳ میلیون زوج هم‌خانه^۲ در امریکا وجود دارد.^۳

۸- تفاوت دیدگاه‌ها

رونالد اینگلدمارت در مقاله «برخورد حقیقی تمدن‌ها» می‌گوید : مهم‌ترین تفاوت تمدن غرب با اسلام در نگاه این دو تمدن به امور اخلاقی و جنسیتی مانند طلاق، سقط جنین، هم‌جنس بازی است. او می‌گوید : ۹۹ درصد مردم مصر و بنگلادش، ۹۴ درصد مردم ایران و ۹۲ درصد مردم هند، هم‌جنس بازی را نفی می‌کنند. اما فقط ۳۲ درصد مردم امریکا، ۲۶ درصد مردم کانادا، ۲۵ درصد مردم انگلیس و ۱۹ درصد مردم آلمان هم‌جنس بازی را نفی می‌کنند.^۴

نشریه اشپیگل درباره برده‌داری عصر جدید می‌گوید :

فروش کودکان و دختران نابالغ در منطقه‌ای در جمهوری چک، به‌عنوان کالایی جنسی به مردان

۱- نشریه سیاحت، شماره ۹

۲- زوج هم‌خانه، دختر و پسر هستند که بدون ازدواج و صرفاً براساس رابطه دوستی با هم زندگی می‌کنند. این تحقیق نشان می‌دهد که روابط دختر و پسر، قبل از ازدواج چه آسیب‌هایی را در پی دارد.

۳- نشریه سیاحت، شماره ۱۰

۴- نشریه سیاحت، شماره ۱

آلمانی انجام می‌گیرد. حتی کودکان سه-چهار ساله تا نوجوانان ۱۳-۱۴ ساله به فروش می‌روند. پارلمان آلمان نسبت به این موضوع اظهار نگرانی کرده است.^۱

«بیل مک کین» در مقاله «تأملی در مورد خانواده‌های تک‌فرزندی» می‌گوید:

زنان امریکایی به عللی از این قبیل از مادر شدن گریزان‌اند:

۱- از دست دادن اوقات فراغت؛

۲- برهم خوردن برنامه‌های آتی؛

۳- از دست دادن زیبایی و جذابیت؛

۴- ازدست دادن آزادی

۵- کاهش توانایی و جذابیت جنسی

همان‌طور که می‌بینید، همه این عوامل ناشی از دیدگاه سطحی به زندگی و غفلت از ارزش‌های

متعالی و هدف‌های معنوی است.

ب) منابع

علاوه بر منابع ذکر شده در دو درس قبل

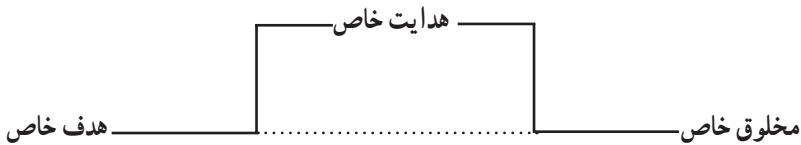
- ۱- آیت الهی، زهرا؛ زن و خانواده (برای معلم)
- ۲- بافکار، حسین؛ کانون مهر، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما (برای معلم)
- ۳- شرفی، محمدرضا؛ خانواده متعادل (برای معلم و دانش‌آموز)
- ۴- عدالتیان، هدی؛ نامه‌ای به خواهرم، نشر شاملو (برای دانش‌آموز)
- ۵- کریمی، حمید؛ حقوق زن، کانون اندیشه جوان (برای معلم و دانش‌آموز)
- ۶- کاوی، استفان، ترجمه سوسن ملکی؛ هفت عادت خانواده، نشر مادر (برای معلم)
- ۷- مینوس، اندرو، ترجمه وحید افضلی راد؛ آخرین راز شاد زیستن (برای معلم)
- ۸- محدثی، جواد؛ راه زندگی (الفبای سعادت خانواده)، دفتر نشر فرهنگ اسلامی (برای دانش‌آموز)

نمونه سؤالات کتاب دین و زندگی (۳)

درس اول : هدایت الهی

- ۱- آیا به حکم عقل در موارد زیر می توان اعتماد کرد؟ چرا؟
  - سعادت انسان در دنیا و آخرت
  - تدوین یک برنامه جامع برای زندگی
- ۲- اگر کسی در پاسخ به سؤال «چگونه باید زیست؟» بگوید «تنها باید از لذت های مادی بهره مند شد»، به پاسخ او چه اشکالاتی وارد است؟
- ۳- برای این که پاسخ به نیازهای بنیادی صحیح باشد، باید چه ویژگی هایی داشته باشد؟
- ۴- آیا عقل می تواند پاسخ مناسبی به نیازهای بنیادی انسان دهد؟ چرا؟
- ۵- چه راهی برای پاسخ گویی به نیازهای بنیادی انسان وجود دارد؟ چرا؟
- ۶- این شعر یادآور کدام خصوصیت انسانی است :
هرکه او بیدارتر پردردتر هرکه او هشیارتر رخ زردتر
- ۷- چرا دستاوردهای علمی انسان نمی توانند پاسخ گوی نیازهای بنیادین او باشند؟
- ۸- چه موقع زندگی آدمی معنای انسانی خود را پیدا می کند؟ (این مسأله را با توجه به نیازها پاسخ دهید)
- ۹- چرا نمی توان پاسخ به نیازهای بنیادین را به سلیقه فردی واگذار کرد؟
- ۱۰- چرا انسان نمی تواند از پاسخ گویی به نیازهای بنیادین فرار کند و از آن غافل بماند؟
- ۱۱- آیا هر انسانی همواره به نیازهای اساسی خود، آگاهی دارد؟ چه موقع این نیازها به دغدغه جدی و سؤال های اصلی او تبدیل می شوند؟
- ۱۲- منظور از «درد متعالی» چیست؟
- ۱۳- چرا انسان در پاسخ گویی به نیازهای بنیادین، ناتوان است؟
- ۱۴- پاسخ گویی به کدام نیاز اساسی، پاسخ گویی به سایر نیازها نیز هست؟ توضیح دهید.
- ۱۵- بر مبنای این که هدایت هر موجودی با خلقت خاص او ارتباط دارد، تناسب میان خلقت و هدایت زنبور عسل با انسان را مقایسه کنید.
- ۱۶- کدام ویژگی در انسان زمینه ساز نوع هدایت اوست؟ این زمینه سازی را توضیح دهید.

۱۷- درباره نمودار زیر توضیح دهید و مثال مناسبی برای آن ذکر کنید.

۱۸- برخی از نتایج ارزشمند تعقل در معارف دین چیست؟ این نتایج را در ارتباط با نیازها

توضیح دهید.

۱۹- چرایی گوئیم هدایت یک اصل عام و همگانی است؟

۲۰- خداوند کدام هدف را به عنوان مقصد نهایی انسان اعلام کرده است؟

۲۱- چه تناسبی میان خلقت، هدف و هدایت موجودات وجود دارد؟

۲۲- بنابر سخن امام کاظم (ع)، دو حجتی که خدا بر مردم دارد چیست؟ (نمونه طرح سؤال از

حدیث)

۲۳- بنابر سخن امام کاظم درباره حجت‌های ظاهر و باطن، رتبه چه کسانی در دنیا و آخرت

بالا تر است؟

۲۴- بنابر سخن امام کاظم (ع) درباره دو حجت ظاهر و باطن؛ کدام یک از گزینه‌های زیر درست

نیست :

الف - کسی که عقلش کامل تر است، رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است.

ب - رسولان، انبیاء و ائمه حجت‌های ظاهر هستند.

ج - اگر انسان به یکی از حجت‌ها توجه کند، به رستگاری می‌رسد.

۲۵- کدام یک از ویژگی‌های انسان سبب شده که هدایت او در قالب ارسال پیامبران انجام پذیرد؟

۲۶- وسیله فهم و معرفت به پیام الهی ..... است.

۲۷- ..... تنها پاسخ صحیح و مطمئن به نیاز انسان است.

۲۸- به معنای آیه زیر توجه کنید و توضیح دهید که چگونه این آیه بیانگر هدایت ویژه انسان

است؟

همانا ما این کتاب را بر تو نازل کردیم

انا انزلنا علیک الکتاب

برای مردم، به حق

للناس بالحق

پس هر که هدایت یافت

فمن اهتدی

به سود خود اوست

فلنفسه

و من ضلَّ و هر کس گمراه شد
 فانما يضلَّ عليها تنها به زیان خود گمراه می‌شود
 و ما انت عليهم بوكيل و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی
 ۲۹- چگونه رابطه «عقل و اختیار» و با «نوع هدایت انسان» را تبیین کنید.
 ۳۰- حجت‌های ظاهر و حجت باطن کدام‌اند و چه رابطه‌ای باهم دارند؟
 ۳۱- در ترجمه دو آیه ۴۲ و ۴۳ سوره یونس دقت کنید :

«و کسانی از آنان فقط سخنان تو را می‌شنوند (ولی گوش دل نمی‌سپارند). آیا تو می‌توانی کران را به شنیدن وادار کنی گرچه عقل را به کار نبندند؟ و از آنان کسانی هست که فقط به تو می‌نگرد (ولی نه با چشم دل)، آیا تو می‌توانی به کوران راه نشان دهی؟»

اکنون توضیح دهید که این دو آیه درباره حجت‌های ظاهر و باطن چه می‌فرماید.
 ۳۲- چرا پاسخ به نیازهای اساسی انسان تنها با بهره‌گیری از عقل میسر نیست؟
 ۳۳- منظور از «هدایت یک اصل عام است» چیست؟

درس دوم : هدایت مستمر

- ۱- الف - دلایل آمدن پیامبران متعدد را نام ببرید.
  - ب - دلایل ختم نبوت را ذکر کنید.
  - ج - این دلایل را باهم مقایسه کنید و ارتباط میان آن‌ها را توضیح دهید.
  - د - ویژگی‌های فطری یعنی چه؟
  - ه - کدام یک از ویژگی‌های زیر فطری هستند؟
- ۱- شعر دوستی
  - ۲- عدالت طلبی
  - ۳- بی‌نهایت طلبی در زیبایی‌ها
  - ۴- علاقه به نویسندگی
  - ۵- گرایش به علم و آگاهی
  - ۶- ذوق مدیریت
- ۲- وجود امام معصوم پس از پیامبر اکرم (ص) کدام یک از عوامل آمدن پیامبران جدید را از

بین می‌برد؟

۳- با وجود این که خداوند یک دین برای هدایت انسان‌ها فرستاده است، چرا اکنون ادیان الهی مختلفی در جهان وجود دارد؟

۴- دو مورد از ویژگی‌های اسلام را که سبب شده است پاسخگوی نیازهای زمان باشد، توضیح دهید و برای هر کدام یک نمونه ذکر کنید.

۵- اگر پیامبران، معصوم نمی‌بودند، چه مشکلاتی برای مردم پیش می‌آمد؟

۶- یکی از ویژگی‌هایی که سبب شده اسلام پاسخگوی نیازهای متغیر زمان باشد، «تقدم روح و حقیقت تعالیم دینی بر شکل و ظاهر آن» است. این ویژگی را با ذکر نمونه توضیح دهید.

۷- آیا «مسیحیت» و «یهودیت» نام دو دین جداگانه است که خود حضرت موسی (ع) و حضرت عیسی (ع) بر دین خود گذاشته‌اند؟ دلایل خود را بیان کنید.

۸- چرا خداوند فقط در دوران‌های گذشته پیامبران خود را فرستاده است؟

۹- اسلام چه ویژگی‌هایی دارد که مانع از محدود شدن آن به زمان خاص می‌گردد؟

۱۰- از بین رفتن تعلیمات پیامبران پیشین یکی از دلایل آمدن پیامبر بعدی است. این دلایل را بررسی کنید و توضیح دهید که کدام ویژگی اسلام در مقابل این دلیل قرار دارد؟

۱۱- نمونه‌هایی از پاسخ‌گویی اسلام به نیازهای زمانه را ذکر نمایید (چند نمونه؟)

۱۲- الف - معنای آیه شریفه زیر را تکمیل کنید :

ان الدین عندالله الاسلام .....

و ما اختلف الذين اوتوا الكتاب و آنان که کتاب به آن داده شد اختلاف نکردند.

الاّ من بعد ما جاء هم العلم مگر بعد از آن که به حقیقت آگاه شدند

بعيّا بينهم (اختلافی) از روی ستم و تجاوز

و من يكفر بايات الله .....

فان الله سريع الحساب (آل عمران، ۱۹) .....

ب - این آیه، زمینه پیدایش تعدد و اختلاف در ادیان را چه می‌داند؟

۱۳- عوامل وجود ادیان مختلف در جهان چیست؟

درس سوم : معجزه‌ای از نوع کتاب

۱- یکی از نشانه‌های محتوایی معجزه بودن قرآن کریم «انسجام و وحدت درونی، در عین نزول

تدریجی» است. توضیح دهید که این امر چگونه بر معجزه بودن قرآن کریم اشاره دارد؟

۲- قرآن کریم را با دیگر کتاب‌های آسمانی مقایسه کنید :

الف - شباهت‌ها

ب - تفاوت‌ها

۳- قرآن کریم را با آثار دانشمندان مقایسه کنید :

الف - از لحاظ لفظی و ظاهری (سه مورد)

ب - از نظر معنوی و محتوایی (سه مورد)

۴- آیا میان ختم نبوت و نوع معجزه پیامبر اکرم رابطه‌ای وجود دارد؟ توضیح دهید.

۵- چرا پیامبران به داشتن معجزه نیازمندند؟

۶- تحدی قرآن کریم را توضیح دهید.

۷- معنای آیه شریفه زیر را تکمیل کنید سپس توضیح دهید که این آیه بیانگر کدام یک از ویژگی‌های قرآن کریم است.

افلا یتدبرون القرآن

.....

ولو کان من عند غیر الله

اگر از نزد خدا می‌بود

لوجدوا فیه اختلافا کثیرا (نساء، ۸۲) در آن ناسازگاری بسیار می‌یافتند

۸- اگر معجزه پیامبر اکرم (ص) به گونه‌ای بود که فقط به زمان خودش اختصاص داشت، چه مشکلی پیش می‌آمد؟

۹- رابطه امی بودن پیامبر اکرم (ص) را با اعجاز قرآن کریم توضیح دهید.

۱۰- آیا استفاده قرآن کریم از عناصر فرهنگ زمانه به معنای تأثیرپذیری از آن‌هاست؟ توضیح

دهید.

درس چهارم : گستره رسالت پیامبر (ص)

۱- با یک استدلال ثابت کنید که چرا ولایت و رهبری جامعه (ولایت ظاهری) از پایه‌های دین اسلام است.

۲- این سخن امام علی (ع) که فرمودند : «رسول خدا بابتی از علم بروی من گشود که از آن هزار باب دیگر گشوده می‌شد»، بیانگر کدام قلمرو رسالت پیامبر اکرم است؟ چگونه؟

۳- بنابر سخن امام باقر (ع) که برای اسلام پنج پایه برشمرده، کدام پایه را مهم‌ترین

برشمرده‌اند؟

۴- این جمله امام خمینی (ره) که می‌فرماید «مجموعه قانون برای اصلاح جامعه کافی نیست. برای این که قانون مایه اصلاح بشر شود، به قوه اجرائیه و مجری احتیاج دارد» چگونه ضرورت حکومت اسلامی را ثابت می‌کند؟

۵- مطابق با کدام ولایت وجود پیامبر اکرم (ص) واسطه همه خیرات و برکات مادی و معنوی انسان‌هاست؟

۶- به ترجمه آیات زیر نگاه کنید و توضیح دهید که این آیات بر کدام یک از قلمروهای رسالت پیامبر اکرم (ص) دلالت دارد؟

ترجمه آیات	قلمرو رسالت
۱- بدین گونه تو را در میان امتی که پیش از ایشان مردمان دیگری بودند، فرستادیم تا آنچه را به تو وحی می‌کردیم بر آنان بخوانی ... (رعد، ۱۳)	
۲- بگو از خدا و رسول اطاعت کنید، پس اگر روی بگردانید، همانا که خداوند کافران را دوست ندارد. (آل عمران، ۳۲)	
۳- به یقین، خدا بر مؤمنان منت نهاد که رسولی از خودشان در میانشان برانگیخت تا آیات خود را بر ایشان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت به آنان بیاموزد، قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. (آل عمران، ۱۶۴)	

۷- چگونه می‌توان از «ضرورت پذیرش ولایت الهی و دوری از حکومت طاغوت» برای اثبات ولایت و سرپرستی پیامبر اکرم (ص) بر جامعه استفاده کرد؟

۸- «طاغوت» چه کسی است؟ چرا پذیرش ولایت طاغوت در اسلام منع شده است؟

۹- دلایل ضرورت تشکیل حکومت اسلامی را بنویسید.

درس پنجم : تداوم رسالت

۱- کدام یک قلمروهای رسالت پیامبر اکرم (ص) پس از ایشان ادامه نمی‌یابد؟ چرا؟

۲- نکات مهمی را که از آیه تطهیر به دست می‌آید، بنویسید. (سه مورد)

۳- با استناد به حدیث غدیر ولایت و جانشینی حضرت علی (ع) را ثابت کنید.

۴- چرا انتخاب پیامبر بر عهده مردم نیست و از جانب خدا انجام می‌شود؟

۵- تداوم کدام یک از قلمروهای مربوط به رسالت پیامبر اکرم (ص) ضروری است؟ این تداوم در چه شکلی انجام می‌گیرد؟

۶- چرا تعیین امام باید از جانب خداوند و با اعلام پیامبر صورت گیرد و مردم نمی‌توانند امام را تعیین کنند؟

۷- چگونه از آیه ولایت برای تعیین امامت حضرت علی (ع) استفاده می‌شود؟

۸- پیامبر اکرم (ص) در اولین دعوت خویشان به اسلام جانشین خود را معین فرمود. انجام این کار در ابتدای دعوت دربردارنده چه پیامی است؟

۹- ترجمه حدیث ثقلین را بنویسید و سه پیام درباره قرآن و عترت از آن استخراج کنید.

۱۰- الف - این سخن پیامبر را تکمیل کنید و ترجمه آن را در مقابل آن بنویسید.

من کنت مولا

.....

ب - پیامبر اکرم (ص) این عبارت را در چه واقعه‌ای بیان کرد؟

ج - آیا می‌توان گفت کلمه «مولا» در این عبارت به معنی دوست است؟ چرا؟

درس ششم : جایگاه تشیع

۱- توضیح دهید که اولین بار چه کسی و چگونه لفظ «شیعه» را برای پیروان حضرت علی (ع) به کار برد؟

۲- پیامبر اکرم (ص) چگونه برای مهیا کردن شرایط به منظور جانشینی حضرت علی (ع)، فرهنگ‌سازی می‌کردند؟

۳- چه فرهنگ‌های غلطی میان مسلمانان زمان پیامبر رواج داشت که مانع پذیرش توصیه و سفارش پیامبر در مورد ولایت و رهبری حضرت علی (ع) در میان آنان شد؟

۴- حدیث «أنا مدينة العلم و علیٌّ بابها...» (من شهر علم هستم و علی در آن است)، چه نکاتی درباره شخصیت حضرت علی (ع) بیان می‌کند؟

۵- چرا حضرت علی (ع) از چنین جایگاه رفیعی در نزد خدا و رسولش برخوردار بود؟

۶- چه راهکارهایی برای حفظ وحدت و همبستگی میان مسلمانان وجود دارد؟

درس هفتم: وضع فرهنگی و سیاسی عصر ائمه (علیهم السلام)

- ۱- چه عاملی باعث شد که احادیث پیامبر اکرم (ص) پس از رحلت ایشان به درستی حفظ و نگهداری نشود؟ آیا این مشکل برای پیروان ائمه (ع) نیز پیش آمد؟
- ۲- چگونه حکومت عدل نبوی به سلطنت کسریایی تبدیل شد؟
- ۳- ترجمه آیه ۱۴۴ سورة آل عمران چنین است: «و محمد (ص) نیست مگر رسولی که پیش از او رسولان دیگری بودند. پس اگر او بمیرد یا کشته شود، آیا شما به عقب برخواهید گشت؟ هر کس به عقب بازگردد به خدا هیچ گزندی نرساند و خداوند به زودی پاداش سپاسگزاران را می دهد.»
با توجه به این آیه توضیح دهید که:
- الف - مهم ترین خطری که پس از رحلت رسول خدا (ص) مسلمانان را تهدید می کرد، چه بود؟
- ب - سپاسگزاران واقعی نعمت وجود رسول خدا (ص) پس از رحلت ایشان چه کسانی هستند؟
- ۴- مهم ترین مسائل و مشکلات اجتماعی و فرهنگی عصر پس از پیامبر چه چیزهایی بود؟
- ۵- چرا قرآن کریم مردم را به مطالعه سرگذشت ملت ها دعوت کرده است؟
- ۶- تفاوت اساسی حکومت بنی امیه و بنی عباس با رهبری رسول خدا (ص) در چه چیزهایی بود؟

درس هشتم: احیای ارزش های راستین

- ۱- الف - ترجمه آیات را تکمیل کنید

ذلک الذی یشّرالله این است آن چه خداوند مژده می دهد

عباده الذین آمنوا بندگان خود را که ایمان آوردند

و عملوا الصالحات .....

قل لا اسألكم علیه اجرا بگو برای این از شما مزدی نمی خواهم

الا المودة فی القربى ... ..

(شوری، ۲۳)

قل ما سألتکم من اجر بگو هر مزدی که از شما خواستم

فهولکم برای خود شماست

ان اجرى الا على الله مزد من نیست، مگر بر خدا

و هو على كل شىء شهيد و او بر هر چیزی گواه است

(سباء، ۴۷)

ب- سه پیام در ارتباط با مزد رسالت رسول خدا (ص) که از این آیات به دست می‌آید، بنویسید.

۲- ائمه اطهار (ع) در حوزه مرجعیت علمی خود چه اقداماتی را انجام دادند؟

۳- چرا ائمه اطهار در حوزه زندگی سیاسی و اجتماعی خود از برخی روش‌های متفاوت بهره می‌بردند؟

۴- ائمه اطهار در مبارزه علیه حاکمان جور چه اصولی را مراعات می‌کردند؟

۵- ائمه اطهار از دو جهت مبارزه با حاکمان جور را بر خود لازم می‌دانستند. آن دو جهت را توضیح دهید.

۶- اصل تقیه چیست و چرا ائمه اطهار (ع) از این اصل بهره می‌بردند؟

۷- یکی از درس‌های مهمی که می‌توان از روش‌های متفاوت ائمه اطهار (ع) در مواجهه با مسائل گرفت، چیست؟ آن را توضیح دهید.

۸- کدام یک از قلمروهای مربوط به رسالت پیامبر اکرم (ص)، نیازمند به پیگیری پس از ایشان است؟ چرا؟

درس نهم : خورشید پنهان

۱- آیا تحقق انتظار در جامعه، بدون حضور انسان‌های منتظر امکان‌پذیر است؟ چرا؟

۲- چه کسانی می‌توانند در هنگام ظهور امام عصر (عج) ویژگی‌های لازم برای یاری و همراهی آن حضرت را داشته باشند؟

۳- بنابر سخن امام صادق (ع) یکی از ویژگی‌های یاران حضرت مهدی (عج) محکم‌تر از صخره‌ها بودن است. چه کسی می‌تواند این خصوصیت را در هنگام ظهور داشته باشد؟

۴- آیا کسی که در نبرد حق و باطل زمان خود در عرصه حق علیه باطل حضور فعال نداشته باشد، می‌تواند در رکاب امام عصر (عج) باشد و او را یاری کند؟ چرا؟

۵- علت غیبت امام عصر (عج) چیست؟

۶- چرا امام عصر (عج) بهره‌مندی مردم از ایشان در عصر غیبت را به بهره‌مندی از خورشید پشت ابر تشبیه کرده‌اند؟ سه مورد از این شباهت‌ها را ذکر کنید.

۷- دوران غیبت در چه زمانی پایان می‌یابد؟

۸- غیبت در مقابل ظهور است یا حضور؟ تفاوت این دو در چیست؟

۹- چه تفاوتی میان انتظار مثبت و سازنده با انتظار منفی و مخرب وجود دارد؟

- ۱۰- بنابر آیه ۱۱ سورة رعد که می‌فرماید «خداوند وضع هیچ گروهی را تغییر نمی‌دهد مگر این که آن‌ها خود وضع خویش را دگرگون سازند» علت اصلی غیبت امام زمان (عج) چیست؟
- ۱۱- چگونه رهبری و امامت حضرت ولی عصر (عج) در قلمرو ولایت معنوی را توضیح دهید.

درس دهم : در انتظار طلوع

- ۱- آیا می‌توان گفت که آینده تاریخ انسان به چه سرنوشتی خواهد انجامید؟ چگونه؟
- ۲- خداوند در آیه ۱۷ سورة رعد می‌فرماید «از آسمان آبی فرو فرستاد. پس رودخانه‌هایی به اندازه گنجایش خودشان روان شدند، و سیل، کفی بلند روی خود برداشت، و از آن‌چه برای به‌دست آوردن زینتی یا کالایی، در آتش گدازند هم نظیر آن کفی برمی‌آید. خداوند حق و باطل را چنین مثل می‌زند. اما کف، بیرون افتاده از میان می‌رود. ولی آن‌چه به مردم سود می‌رساند در زمین باقی می‌ماند. خداوند مثل‌ها را چنین می‌زند.»

الف - چه شباهت‌هایی میان آب رودخانه و کف با حق و باطل وجود دارد؟

ب - آیا می‌توان از این مثال، آینده تاریخ انسان‌ها را مشخص کرد؟

۳- آیا موضوع موعود و منجی، خاص دین اسلام است؟ توضیح دهید.

۴- امتیاز دیدگاه شیعه درباره موعود با دیگران در چیست؟ (ذکر دو مورد)

۵- جواب مبنایی درباره مسأله طول عمر امام زمان چیست؟

۶- انتظار ظهور امام زمان (عج) چه تأثیری در شخص منتظر می‌گذارد؟

۷- پویایی جامعه شیعه ناشی از چه عامل‌هایی است؟

۸- معنای آیه زیر را تکمیل کنید و پیام آن درباره آینده تاریخ را بنویسید.

و لقد کتبنا فی الزبور

من بعد الذکر

ان الارض یرثها

عبادی الصالحون

.....

.....

.....

درس یازدهم : مرجعیت و ولایت فقیه

- ۱- فقیه چه کسی است؟
- ۲- نقش فقها را در عصر غیبت و در زمان حضور ائمه اطهار (ع) با یکدیگر مقایسه کنید.
- ۳- چرا مرجع تقلید باید «عادل» و «زمان شناس» باشد؟
- ۴- جملات زیر را تکمیل کنید :
  - الف - در عصر غیبت، مقام مرجعیت دینی در شکل ..... ادامه می یابد.
  - ب - یکی از راه های آسان به دست آوردن حکم مرجع تقلید مراجعه به ..... است.
  - ج - یکی از راه های شناخت مرجع تقلید پرسش از ..... است.
  - د - تقلید در احکام دین به معنای ..... است.
- ۵- بنابر پاسخ امام عصر (عج) به اسحاق بن یعقوب، وظیفه شیعه در هنگامی که به امام معصوم دسترسی ندارند، چیست؟
- ۶- در عصر غیبت، بنابه فرمان امام عصر (عج)، مرجعیت دینی و ولایت ظاهری مسلمانان چگونه انجام می گیرد؟
- ۷- آیا در عصر غیبت، ولایت معنوی امام عصر (عج) بر عهده شخص دیگری قرار می گیرد؟ چرا؟
- ۸- راه بهره مندی از نور ولایت الهی و خروج از ظلمت ها به نور در زمان غیبت امام عصر (عج) چیست؟

۹- اصطلاحات زیر را توضیح دهید :

۱- تفقه	۲- فقیه	۳- مرجع تقلید	۴- ولی فقیه
۱۰- الف - معنای آیه زیر را تکمیل کنید :			

اللّٰهُ وَلِیُّ الَّذِیْنَ ءٰمَنُوا	خداوند سرپرست مؤمنان است
یُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ اِلَی النُّورِ	.....
وَالَّذِیْنَ كَفَرُوا اُولِیٰٓٔهُمُ الطَّاغُوتُ	و کافران، اولیائشان طاغوت هاند
یُخْرِجُوْنَهُم مِّنَ النُّورِ اِلَی الظُّلُمَاتِ	.....
اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ	.....
هُم فِیْهَا خَالِدُوْنَ	.....

(بقره، ۲۵۷)

ب- براساس این آیه، پیام‌های زیر را تکمیل کنید :

کسی می‌تواند از تاریکی به نور درآید که .....

کسانی که فرمان الهی را نپذیرند .....

۱۱- چه عاملی سبب شده که رابطه عمیقی میان مراجع و مردم پدید آید؟

درس دوازدهم : ویژگی‌های حکومت اسلامی

۱- جدول زیر را تکمیل کنید :

ولی فقیه	مرجع تقلید	
عمومی	شخصی	نوع انتخاب
		تعداد اشخاص
		شرایط عمومی

۲- تفاوت اساسی نظام اسلامی با سایر حکومت‌های دموکراتیک چیست؟

۳- برخی از وظایف مهمی که مردم نسبت به رهبر و حکومت اسلامی دارند بیان کنید.

۴- نقش زمینه‌سازی حکومت اسلامی برای حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) را توضیح

دهید.

۵- با توجه به نامه حضرت علی (ع) به مالک اشتر، توضیح دهید که :

الف - چرا نباید سخن افراد سخن‌چین را با شتاب پذیرفت؟

ب - چرا نباید با افراد ترسو مشورت کرد؟

ج - چرا نباید افراد نیکوکار و بدکار در نظر رهبر یکسان باشد؟

د - چه کسانی در حکومت اسلامی بیش از دیگران به عدالت نیازمندند؟

ه - چرا مهربانی و محبت رهبر باید شامل حال همه افراد جامعه باشد؟

و - چرا رهبر باید عیب‌جویان را از خود دور کند؟

درس سیزدهم : عزت نفس

۱- برخی شرایط اجتماعی یا اقتصادی را عامل گناه و خطای خود معرفی می کنند. چنین نظری تا چه اندازه می تواند درست باشد؟

۲- چرا انسان کریم از انجام گناه پروا دارد؟

۳- عامل اصلی ناتوانی برخی انسان ها در کنترل شهوت و تحریکات بیرونی چیست؟

۴- برخی از آثار کرامت نفس را توضیح دهید. (سه مورد)

۵- جملات زیر را تکمیل کنید :

کسی که در بیرون تن به ذلت می دهد، ابتدا .....

قدر و منزلت هر کس به میزان .....

۶- چگونه می توان کرامت و عزت نفس را پرورش داد و تقویت کرد؟

۷- الف - ترجمه آیه شریفه زیر را تکمیل کنید :

ولله العزة جميعاً .....

و لرسوله .....

و للمؤمنين .....

ولكن المنافقين لا يعلمون .....

ب - از این که عزت را ابتدا برای خدا و سپس برای رسول و بعد از آن برای مؤمنین اعلام می کند، چه نتیجه ای می توان گرفت؟

ج - آیا منافقین می توانند به میزانی هر چند اندک، بهره مند از عزت باشند؟

۸- بنابر سخن حضرت علی (ع) اگر خداوند در نظر کسی بزرگ شد، ثمره و نتیجه آن چیست؟

۹- بنابر سخن امام سجاد (ع)، از همه مردم گرامی تر چه کسی است؟

۱۰- بنابر سخن امام علی (ع) در چه صورتی شهوت ها نزد انسان پست و حقیر می شود؟

۱۱- امام صادق (ع) قیمت و بهای نفس خود را چه چیزی می دانند؟

۱۲- خود عالی و اصیل با خوددانی و غیراصیل چه تفاوتی دارد؟

۱۳- سه مثال از تقابل و رویارویی میان خود عالی و خوددانی ذکر کنید.

۱۴- چرا انسان صاحب کرامت اهل پیمان شکنی نیست؟

درس چهاردهم : زمینه‌های پیوند

۱- نگاه ویژهٔ دین به زن و مرد چگونه است؟

شباهت‌ها :

تفاوت‌ها :

۲- ترجمهٔ آیهٔ شریفهٔ زیر را تکمیل کنید، آن‌گاه براساس این آیه، دیدگاه اسلام دربارهٔ زن و مرد

را توضیح دهید.

..... من عمل صالحا

..... من ذکر او اشی

..... وهو مؤمن

فلنحییَنه حیاة طیبه او را با یک زندگی پاک حیات بخشیم

ولنجزینهم اجرهم و مسلماً به آنان پاداش می‌دهیم

بأحسن ما کانوا یعملون مطابق با بهترین اعمالشان

۳- جوانانی که تشکیل خانواده می‌دهند، در مقایسه با جوانان مجرد، به کدام فضیلت‌های اخلاقی

دست می‌یابند؟ (۴ مورد)

۴- چه زمینه‌هایی سبب تشکیل خانواده می‌گردد؟

۵- کدام یک از زمینه‌های تشکیل خانواده ارزشمندتر و برتر است؟ چرا؟

۶- چرا می‌گوییم خانواده یک نهاد طبیعی و متفاوت با سایر نهادهای اجتماعی است؟

۷- چگونه می‌توان خانواده را به عامل گسترش مهربانی و دوستی در جامعه تبدیل کرد؟

۸- به ترجمهٔ آیهٔ ۲۱ سورهٔ روم توجه کنید :

«از نشانه‌های او این که از (نوع) خودتان همسرانی برای شما آفرید تا بدان‌ها آرامش یابید و میان‌شان

دوستی و رحمت نهاد. آری، در این (نعمت) برای مردمی که می‌اندیشند، قطعاً نشانه‌هایی است.»

این آیه بیانگر کدام یک از زمینه‌های تشکیل خانواده است؟

۹- از دیدگاه قرآن کریم، ارج و منزلت زن و مرد به چه اموری بستگی دارد؟

درس پانزدهم : پیوند مقدس

- ۱- چرا پیشوایان ما توصیه کرده‌اند که در انتخاب همسر با پدر و مادر خود مشورت کنیم و به نظرات آنان توجه نماییم؟
- ۲- با توجه به آموزه‌های پیشوایان دین، درباره هر یک از موارد زیر توضیح دهید :
  - الف - زمان مناسب برای ازدواج
  - ب - دو راه مناسب برای شناخت همسر
  - ج - سه معیار مناسب برای انتخاب همسر
  - ۳- تأخیر در زمان ازدواج، چه مشکلاتی در پی دارد؟
  - ۴- جملات زیر را تکمیل کنید : پیشوایان ما فرموده‌اند :
    - الف - ..... نصف دین خود را حفظ کرده است.
    - ب - دو رکعت نماز شخص متأهل برابر با ..... است.
  - ۵- با توجه به زمینه‌های طبیعی تشکیل خانواده، اهداف اصلی از ازدواج را ذکر کنید.

درس شانزدهم : کانون مهر

- ۱- شرایط صحیح بودن پیمان ازدواج را ذکر کنید.
- ۲- نفقه چیست و بر عهده کیست؟
- ۳- آیا نقش‌هایی را که اسلام بر عهده اعضای خانواده قرار داده می‌توان جابه‌جا کرد؟ چرا؟
- ۴- نقش‌هایی که اسلام بر عهده هر یک از اعضا قرار داده، چه تفاوتی با نقش‌های افراد در مؤسسات و سازمان‌های اداری دارد؟
- ۵- از نظر اسلام، کدام‌یک از وظایف مربوط به خانواده بر عهده مرد است؟
- ۶- از نظر اسلام، کدام‌یک از وظایف مربوط به خانواده بر عهده زن است؟
- ۷- مهم‌ترین وظیفه مشترک زن و مرد در خانواده چیست؟
- ۸- چرا خداوند وظیفه تأمین معاش را از دوش مادران برداشته است؟
- ۹- مقدس‌ترین نقش زن در خانواده چیست؟ چرا؟
- ۱۰- بنا بر آموزه‌های پیشوایان دین،
جهاد زن ..... برای شوهر است.
مرد مدیریت عمومی خانواده را بر عهده دارد و زن ..... را.

نشستن در کنار همسر و هم صحبتی با او از ..... پیش خداوند بهتر است.

۱۱- الف - معنای آیه شریفه زیر را تکمیل کنید :

و قضی ربك .....
.....

ان لاتعبدوا الا اياه .....
.....

وبالوالدين احسانا .....
.....

اما يبلغن عندك الكبر اگر آن ها نزد تو به پیری رسیدند

احدهما او كلاهما .....
.....

فلا تقل لهما اف .....
.....

ولا تنهرهما و ایشان را از خود مران

و قل لهما قولا كريماً و با آن دو کریمانه سخن بگو

واخفض لهما و برای آن دو بگستران

جناح الذل من الرحمة پروبال مهربانی را از در رحمت

و قل رب ارحمهما و بگو : پروردگارا آن دو را ببخش

كما ريّاني صغيراً همان طور که مرا در کودکی تربیت کردند.

(اسراء، ۲۳ و ۲۴)

ب - وظیفه اصلی ما نسبت به پدر و مادر چیست؟

ج - پنج وظیفه ای که در هنگام پیری پدر و مادر بر عهده فرزندان است کدام است؟

